

EREG

F. Liiv.

* Nr. 6 JUUNI 1940 *

S I S U:

P. V a h i — Suvele vastu minnes.

Eesti Haridusliit 1939/40 tegevusaastal.

J u l l o T a l p s e p p — Miks meil on nii palju amatöörteatrite truppe?

M. J. — Märkmeid meie raamatukogunduse minevikust. (Lõpp.)

K a r l L a a n e — Päev Vargamäel.

„Arengu“ toimetusele.

E. O j a — Ilmekast lugemisettekandest (Lõpp).

K a s t i m e e s — Tumedaid lehti kastimehe päevikust. Vestelisi läbielamusi.

T a r m o T a m m s o o — Kultuuriloolist nipet-näpet.

H. L e p a m ä e — Sõnavõtte ja soove Tartumaalt. Mitmesugust.

ARIENG^{FL.}

× VABAHARIDUSTÖÖ JA MAATEATRI AJAKIRI ×

Pea- ja vastutav toimetaja Paul Vahi. Tegev toimetaja Leo Soonpää.
Väljaandja EESTI HARIDUSLIIT. Toimetus ja talitus: Tallinn, Uus tn. 2, tel. 452-64.
Ilmub kord kuus, väljaarvatud 2 suvekuud. Tellimishind: 2 kr. aastas, 1 kr. poolaastas.
Üksiknumber 25 senti.

Nr. 6

20. juunil 1940

XIV aastakäik

Suvele vastu minnes.

Vabaharidustegelaste pere võib oma talvist tegevushooaega jälle lõppenuks lugeda. Rohket tööd on tehtud möödunud päevadel ja hoogsalt on edasi kantud neid mõtteid ja tundeid, mis on hingestanud kogu meie rahva eneseavaldusi tema loomulikus eluprotsessis eriti viimastel aastakümnetel. Ja need tunded on viimaste aegade sündmuste reas tugevamalt kui võib-olla kunagi varem vestnud meile seda juttu, mis on tegutsemisihas pannud põsed punetama ja vere kiiremalt tuksuma meil kõigil.

See jutt elab edasi kõigi ajaraskuste kiuste. Ta peab elama, sest aeg ei peatu. Aeg toob alatasa uusi ülesandeid ning kohustusi meile kõigile, eriti aga seesugustel ajajärkudel, kus inimkonnas aastasadade ja võib-olla koguni -tuhandete vältel võrsunud põhitõdede ning eluväärtuste kummutamised on käsil ja mil rahvad käivad otsekui pimesi oma hingelistel otsiteedel, mis väljapääsule tungivad laastamistes ja hävitamistes.

Seesugustel ajajärkudel on tarvis sisemist kindlust ning kõvadust rohkem kui kunagi varem, kui elav rahvas tahab oma olemasolu säilitada. Ja vabaharidustegelaste perel kogu oma arvukas ulatuses tuleb hoolitseda selle eest, et meie rahval jatkuks seda eneseusku ning enesekindlust, mis aitaks meid seesugustel aegadel üle raskemaistki katsumisist.

Kõigis tarvilikes enesepiiramises ning tagasihoidlikkuisis ärgu aga ükski raskus tundugu meile ületamatuna.

Enesekindlus, julgus ja usk tulevikku ärgu kunagi kadugu. Nende najal hoidkem oma rahvuslikku elutuld!

P. VAHI.

Eesti Haridusliit 1939/40. tegevusaastal

I Konstruktsioon.

1. Liikmeskond.

E. Haridusliidu liikmeskond moodustus tegevusaasta algul 480 ja aasta lõpul 487 mitmesugusest ühingust ja liidust. Neist oli haridus- ja raamatukoguseltse 274 (56%), noorsooseltse 72, kunstiseltse (siia arvatud ka lauluseltsid) 38, põllumeeste- ja tuletõrjeseltse 37, naisseltse 22, koolide ülalpidamise ja keeleõppimise seltse 9, kasvatuseltse 5, karskusseltse 4 ja muid organisatsioone 26. Liikmeskonda kuuluvaist liitudest olgu nimetatud E. Karskusliit, E. Maanaiste Keskselts, E. Naisliit ja Töövõtjate Kutseühingute Keskliit.

Seltsid maksid liikmemaksu 4 krooni ja liidud 11 krooni aastas, kusjuures uutelt liikmetelt võeti sisseastumismaksu Kr. 3.— suuruses.

2. Asemikekogu.

Asemikekogu liidu kõrgeima juhtiva organina pidas oma korralise aastakoosoleku 04.01.1940. Kuna see korraldati ühtlasi seoses liidu tegevuse 15. aastapäeva tähistamisega, siis oli selle kava ka tavalisest pidulikum. Kõnega esines haridusministri abi Vold. P ä t s, kes tervitas ühtlasi Haridusministeeriumi, haridusministri ja ka enda poolt. Ülevaate E. Haridusliidu tegevusest 15 a. vältel andis liidu abiesimees E. V e n d e r.

3. Nõukogu.

Nõukogu koosneb 30 liikmest ja nõukogu juhatus on järgmine: esimees Linda E e n p a l u, abiesimehed — V o l d e m a r P ä t s, G u s t a v R e i a l ja H u g o S u m m e r, sekretärid — A. K ü l v i ja A. M i k i v e r.

Nõukogu koosseis on järgmine: (1937) E. S ä r g a v a — kirjanik-koolitegelane, Rvl., V. A l t t o a — HM-i Kooliosakonna dir., K. E e n p a l u — Rvl., M. R e i s i k — E. Naisliidu juh., R. K a p p e r — Sõjaväe

Var.-val. Ehitusjaosk. juht., E. V e n d e r — K.-Ü. „Taviku“ juh., K. K a r i n e e m — Maj.-min. Eelarveosakonna van. insp., J. P i i s k a r — Tallinna Linna Pandimaja abijuh., E. K u b j a s — E. Karskusliidu peasekr. ja H. S u m m e r — Läänemaa koolide inspektor.

(05. 01. 1939) V. P ä t s — haridusministri abi, J. R u u s — Virumaa Rahvaülikooli juh., J. R u m m o — R. Ringhäälingu noorte saatekava korraldaja, A. K ü l v i — Kabala H.-si esimees, A. I l m o j a — Vaimastvere Rhvrmtk. s.-i esimees, A. M i k i v e r — Loksa H.-si esimees, H. K u k k e — „Uus Eesti“ peatoimetaja, Rvl., K. S e l t e r — Eesti esindaja Genfis, J. T ö n i s s o n — Rvl. ja O. K ö s t e r — Põllupidajate Ühispanga juh., Rvl.

(04.01.1940) J. U l u o t s — peaminister, Rvl., L. E e n p a l u — Kodumajanduskoja juh., Rnl., J. K e n t s — Tallinna Linnakoolivalitsuse juh., K. K a a r n a — Eesti Panga dir., G. R e i a l — Tartumaa koolide insp., A. L a u t e r — „Estonia“ näitejuht, A. P e d a k — Mustla H.-si esimees, A. M e r i t s — Eesti Vabrikantide Ühingu esimees, P. P u u s e p p — Paatsalu H.-si esimees ja A. S ä r e v — „Estonia“ näitejuht.

4. Juhatus.

Juhatus töötas kuni 09.04.1940. järgmises koosseisus: esimees — E. S ä r g a v a (valitud nõukogu poolt), abiesimehed — J. R u u s ja E. V e n d e r, kassahoidjad — J. P i i s k a r, sekretär — A. S ä r e v ja ametita juhatuselise liige — M. R e i s i k, mil juhatus terves koosseisus tagasi astus. Uus juhatus kujundati järgmiselt: esimees — E. S ä r g a v a (valitud nõukogu poolt), abiesimees J. R u u s, sekretär — J. R u m m o, sekretäri abi — M. R e i s i k, kassahoidja — J. K e n t s ja kassahoidja abi — A. S ä r e v.

Peasekretäri kohuste täitjaks on P. V a h i.

5. Revisjonikomisjon

töötas järgmises koosseisus: R. Kapper, P. Puusepp, A. Ilmoja ja E. Kubjas.

6. Tööjõud liidu teenistuses.

Peasekretäriks oli Evald Vender kuni 1. dets. 1939, mil valiti peasekretäri kohuste täitjaks hariduskonsulent Paul Vahi, kuna E. Vender jäi juhatusliikmeasjaajaja ülesandesse. Hariduskonsulendid: Karl Laane — erialaga õpingid, Haldur Lepamäe — erialaga töölis haridustöö ja näitekursused ja Elmar Oja — erialaga raamatukogundus ning maateater vabaharidustöö osana. Näitekunsti konsulentidena töötasid Marie Kalbek, Karl Merits ja Jullo Talpsepp, ning väljaspool koosseisu Harry Sots ja pr. Alice Stamm-Puss. Büroo asjaajaja-kassapidaja — Johannes Tamre, raamatupidaja-masinakirjutaja — pr. Anita Karell.

7. Keskused.

Haridusliidu juures oleva Õpingide Keskuse tegevusest ülevaade ilmub järgmises „Arengu“ numbris. Keskusse on koondatud kõik need keskorganisatsioonid, kelle liikmeskonnas tegeldakse õpingilise tegevusega.

8. Ajakirja toimkond.

Liidu „Arengu“, mis on vabaharidustöö ja maateatri ajakirjaks, toimetusse kuulusid pea- ja vastutava toimetajana Ev. Vender, tegevtoimetajana Leo Soonpää, toimetuse liikmetena E. Oja (Maateatri Näitejuhtide Ühingu esindajana) J. Rummo, J. Ruus, A. Sibul ja A. Särev. Tegevusaastal ilmus kümme numbrit.

II Liidu tegevus.

1. Sisetegevus.

Seltside instrueerimine toimus suurel määral ka kirjavahetuse kaudu. Tegevusaasta kestel saadeti büroo kaudu välja 13.632 postisaadetist.

Liidu poole pööruti nii suuliselt kui ka kirjalikult juhiste saamiseks rahvamajade ehitamise ja sisustamise, seltside asutamise ja ühendamise, põhikirjade muutmise ja

seltside vahekordade korraldamise ja muude vabaharidustööga seotud küsimustes. Päriti nõu teatritegevuse, raamatukogunduse, noorsoo organiseerimise, rahvaülikoolide, loengute ja kursuste korraldamise ja paljude muude küsimuste kohta. Rohkesti tuli anda lähemaid instruksioone õpingide ellukutumiseks ja selle töö korraldamiseks.

Õpingide laenuraamatukogu, kus oli tegevusaasta lõpul 6434 raamatut, leidis kasutamist nimetatud tegevusaastal 109 õpiringi poolt. Kõige rohkem leidsid kasutamist seltskondliku kasvatus ja kodanliku õhukaitse komplektid. Laenukogu kasutamine oli tasuta kõigile õpingidele, kes olid registreerunud liidu juures töötavas õpingide keskuses.

Valguspiltidekogust laenutasid valguspilte seltsid ja koolid 28 korral. Tegevusaastal muretseti kogusse juure 2 seeriat Petserimaad, nii et kogus oli tegevusaasta lõpul 47 seeriat valguspilte.

2. Välistegevus.

Hariduskonsulendid esinesid tegevusaastal 214 juhtumil 331 loenguga 17.414 kuulajale, milleks kulus 441 tundi kõnet. Keskmise osavõtt koosolekust oli 81 inimest, keskmine loengupikkus oli 1,3 tundi. Loengringreiside puhul esinemiste keskmine pikkus oli 2,5 tundi. Loenguid koha järele oli: maal 290 ja linnas 37 ning välismaal 4 loengut. Maal peetud loengud: Harjumaa — 60, Tartumaa — 47, Saaremaa — 46, Virumaa — 41, Viljandimaa — 28, Pärnumaa — 26, Läänemaa — 17, Võrumaa — 16, Järvamaa — 7, Petserimaa — 2 ja Valgamaa — 0. Loengud linnades: Tallinna — 23, Nõmme — 3, K.-Nõmme — 3, Viljandi — 2, Mõisaküla — 2, Otepää — 2 ja Mustla — 1. Välismaal: 2 loengut Soomes ja 2 Lätis, mis peeti hariduskonsulendi K. Laane poolt.

Lisaks sellele on korraldatud rohkesti nõupidamisi seltside tegelastega kohtadel tegevuse elustamiseks ja paljudes kohtades on suudetud vastavate nõupidamiste kaudu kaasa aidata ka seltsidevahelise ebaterve õhkkonna tervendamiseks. On pidevalt tutvutud kohtadel raamatukogude, õpingide

Eesti Haridusliidu tulude-kulude aruanne

1. IV. 1939. a. — 30. III. 1940. a.

	Eelarve	Aruanne
TULUD.		
Liikmemaksud	Kr. 1.000.—	Kr. 1.000.—
Korjandus ja asjade loterii	„ 1.200.—	„ 1.634.79
Mitmesugused toetused	„ —	„ 1.500.—
% % liidu kapitalist	„ 100.—	„ 328.51
Õppemaksu juhtide kursustest osavõtjailt	„ 100.—	„ 57.—
Seltsidelt loengute makse	„ 600.—	„ 14.50
Kavade ja põhikirjade müügist	„ 250.—	„ 83.29
Konsulentide kõneraiside sissetulek	„ —	„ 722.65
Riigi eelarve kaudu	„ 10.000.—	„ 10.000.—
Riigi I lisaeelarve kaudu	„ 4.000.—	„ 4.000.—
Kultuurkapitalist	„ 2.000.—	„ 2.000.—
Seltsidelt näitekursuste maksu	„ 1.500.—	„ 2.727.90
Seltsidelt näitejuhtide sõidukuludeks	„ —	„ 140.85
Valguspiltide ja õpiringi raamatute laenustasus	„ 50.—	„ 18.83
Riigi klassiloterii summadest	„ 2.000.—	„ —
Ajakiri „Arenge“	„ 3.600.—	„ 2.119.20
Dekoratsioonide valmistamine	„ —	„ 3.404.—
Vabaharidustegelaste suvipäeva korraldamine	„ —	„ 610.65
Toetus Riikliku Propaganda Talitusele	„ —	„ 100.—
Brošüüri „Kuidas korraldada õpinge“ kirjastamine	„ —	„ 620.50
Mitmesugused toetused õpiringide töö premeerimiseks	„ —	„ 420.75
Mitmesugune tulu	„ 593.—	„ 951.63
	Kokku Kr. 26.993.—	Kr. 32.455.05
Puudujääk	„ 3.000.—	„ 3.190.38
	Kokku Kr. 29.993.—	Kr. 35.645.43

KULUD.

1. Vabaharidustöö ja liidu tegevuse üldine juhtimine ja asjaajamine.

Palgad: asjaajaja — juhatuse liige	Kr. 400.—	Kr. 400.—
peasekretär	„ 1.560.—	„ 1.560.—
sekretär	„ 1.280.—	„ 1.270.—
asjaajaja-kassapidaja	„ 1.200.—	„ 1.200.—
raamatupidaja-masinakirjutaja	„ 1.320.—	„ 1.320.—
ametnik	„ 20.—	„ 20.—
teenija-koristaja	„ 180.—	„ 179.—
teenistusvanusetasu	„ 600.—	„ 601.80
lasteabiraha	„ 240.—	„ 340.—
Kantseleikulud ja trükitööd	„ 2.000.—	„ 1.429.22
Sõidukulud ja päevarahad	„ 500.—	„ 607.14
Üür, küte ja valgustus	„ 1.100.—	„ 1.172.10
Õpiringide laenuraamatukogu kapitali täiendamine	„ —	„ 1.634.79
Inventar	„ 250.—	„ —
Mitmesugused kustutused	„ —	„ 304.51
Valguspiltide lao korraldamine	„ —	„ 8.10
Uued algatused, mitmesugused kulud, esindus jne.	„ 772.—	„ 879.72

Kokku Kr. 11.422.— Kr. 12.926.38

(Läheb üle järgmisele leheküljele!)

2. Populaarteaduslikud kursused ja loengud ning raamatu ja vabaharidustöö
propaganda.

	Eelarve	Aruanne
Lektorite honorarid 50 (100) à 4.— Kr.	Kr. 400.—	Kr. 18.—
Nõunik osalise tööjõuga	” 30.—	” 30.—
Konsulent à Kr. 150.— kuus	” 1.800.—	” 1.800.—
Sõidukulud, päevarahad	” 400.—	” 383.05
Hõõgsukad, lampide osad, parandused, reklaam jne.	” —	” 127.28
K o k k u	Kr. 2.630.—	Kr. 2.358.33

3. Õpiringid.

Konsulent à Kr. 150.— kuus	Kr. 1.800.—	Kr. 1.800.—
Teenistusvanusetasu	” 156.—	” 156.—
Sõidukulud ja päevarahad	” 400.—	” 362.60
Õpiringide töövõistluse korraldamine	” 200.—	” 772.33
Brošüür „Kuidas korraldada õpinge“	” —	” 508.—
Kavad ja teised trükitööd	” —	” 297.20
K o k k u	Kr. 2.556.—	Kr. 3.896.13

4. Maateater.

Palgad: konsulent à Kr. 120.—	Kr. 1.440.—	Kr. 1.440.—
konsulent à Kr. 120.—	” 1.440.—	” 1.440.—
konsulent à Kr. 120.—	” 1.440.—	” 1.320.—
lasteabiraha	” 120.—	” 120.—
teenistusvanusetasu	” —	” 34.20
Ajutised tööjõud (tükitöö alusel)	” —	” 1.150.—
Sõidukulud ja päevarahad	” 250.—	” 242.65
Näitejuhtide kursuste korraldamine	” 100.—	” 155.50
Mitmesugune kulu	” —	” 85.—
K o k k u	Kr. 4.790.—	Kr. 5.987.35

5. Vabaharidustöö linnades ja tööstuskeskustes.

Konsulent à Kr. .50.— kuus	Kr. 1.800.—	Kr. 1.800.—
Lasteabiraha	” 240.—	” 100.—
Asjaajaja	” 105.—	” 140.—
Sõidukulu ja päevaraha	” 500.—	” 529.68
Loengute korraldamine 50 l. à 4.—	” 200.—	—
Töökavade ja juhiste kirjastamine	” 250.—	” —
Mitmesugune kulu	” —	” 20.—
K o k k u	Kr. 3.095.—	Kr. 2.589.68

6. Vabaharidustöö tegelaste ettevalmistus.

Seltsitegelaste käsiraamatu kirjastamine	Kr. 400.—	Kr. —
Stipendiumid vabaharidustöötegelastele vabaharidustööga tutvumiseks välismaal	” 400.—	” —
Vabaharidustöö suvipäeva korraldamine	” 200.—	” 757.24
Vabaharidustöö käsiraamatukogu täiendamine	” 200.—	” 31.25
K o k k u	Kr. 1.200.—	Kr. 788.49

7. Vabaharidustöö ajakiri.

Vabaharidustöö ajakiri „Areng“	Kr. 4.300.—	Kr. 3.813.97
K o k k u	Kr. 4.300.—	Kr. 3.813.97

8. Dekoratsioonide valmistamine rahvamajasdesse.

Dekoratsioonide valmistamise kulud	Kr. —	Kr. 3.285.10
K o k k u	Kr. —	Kr. 3.285.10

K o k k u kulusid Kr. 29.993.— Kr. 35.645.43

ja näiteseltskondade tegevusega, juhtides tähelepanu puudustele ja andes näpunäiteid tegevuse tõstmiseks ja sisukamaks muutmiseks.

Suuremaid üritusist olgu nimetatud järgmisi. Vabaharidustegelaste kokkutulek suvipäevana Virumaal Undla vallas Neeruti Sadulamäel 1939. a. augustis, millest võttis osa ligi 2000 seltsitegelast. Ülemaaline näitejuhtide ettevalmistamise kursus Tallinnas aastate vahemikul (detsembris ja jaanuaris). Põhja-Viljandimaa hariduspäevast Võhmas tegevusaasta märtsis võttis osa üle 300 seltsitegelase. Põhja-Järvamaa hariduspäev Tamsalus 220 osavõtjaga detsembris.

Liidu tööjõud töötasid kaasa järgnevais suuremais ühisüritusis.

II üleriigiline raamatunädal: raamatukogunduse konsulent töötas kaasa nädala juhatuses abisekretärina, raamatunäituse komitees abiesimehena ja oli raamatuloterii korraldajaks. Siis III raamatukoguhoidjate kongress Tallinnas septembris, mille korraldavas komisjoni kuulusid vabaharidusnõunik A. Leinjärv Haridusministeeriumist, Raamatukoguhoidjate Ühingu esimees A. Sibul ja raamatukogunduse konsulent E. Oja ja E. Haridusliidust: Osavõtt Anna Haava juubelikomitee tulemusrikkast tegevusest.

Liidu näitekunsti konsulendid andsid tegevusaasta jooksul 49 näitekursust kohapealsete lavategelaste ettevalmistamiseks. Harilik kursus kestis 17 päeva ja lühikursus (peamiselt lavastus) 6 päeva. Kursuste kogupikkus oli 773 päeva ja neist võttis osa 1134 väikelava tegelast. Maakondade järele jagunesid kursused: Harjumaa — 9, Järvamaa — 5, Võrumaa — 4, Tartumaa — 6, Virumaa — 14, Viljandimaa — 3, Saaremaa — 3, Petserimaa — 1, Läänemaa — 1, Pärnumaa — 3 ja Valgamaa — 0.

Maakondadele ühes sealsete linnadega kulutas E. Haridusliit tööpäevi tegevusaastal järgnevalt: Virumaale — 233, Harjumaale — 218, Tartumaale — 130, Järva- maale — 80, Saaremaale — 75, Pärnumaale — 69, Võrumaale — 66, Viljandimaale — 58, Läänemaale — 28, Petserimaale — 19 ja Valgamaale — 0.

Liit hoolitses võimaluse piirides ka väikelavade sisustuse eest. Kontaktis liiduga töötasid dekoraatoreina Joosep K a r e l l ja Rudolf S e p p, kes valmistasid lavadekoratsioone 9 organisatsioonile (8 hariduseltsi ja 1 põllumeeste selts) Kr. 5.794.26 väärtuses. Sellest summast liidu kaudu saadud toetus moodustab Kr. 1.950.— Keskmiselt tuli dekoratsioonide valmistamine ühe seltsi kohta maksma Kr. 644.—

Jullo Talpsepp

Miks meil on nii palju amatöörteatri truppe?

Alles hiljuti tekitas kõmu meie Tallinna kutselise teatrite koondamise küsimus. Ärevuses teritasid sulgi teatritegelased ja kutselised kunsti kaitsjad väitsid, et see koondamine kujuneks „karuteeneks“ meie teatrikuultuurile.

Kui leidub kunstikahjurlikke tõvepisilasi linnateatris, siis on küllalt „arste“, kes ajakirjanduses ruttavad määrama haigusele diagnoosi ja andma arstimeid. Rutatakse ravima haiget uute, andekamate, näitlejate ja

kuulsamate kunstiliste juhtide hinge ja vere transfusiooniga.

Et aga eksisteerib veel teine teatri vorm, meie laiate rahvahulkade teater, maateater (õigemini amatöörteater, sest kõigis linnades leidub kutseliste teatrite kõrval ka amatöörteatrite truppe), sellest on linlane väga vähe huvitatud. Maateatri kaitsjaid ja avitajaid on leidunud seni väga vähe, küll aga rohkemal määral selle teatrivormi halvustajaid. Linlase peamine kontakt maateatriga

on olnud vaid pühade meeleolus või suvitades maal, kus on külastatud üksikuid külapidusid. Kunstiteatriga hellitatud linasel tekib maateatri ettekande jälgimisel loomulikult võrdlus kutselise teatriga — ja see võrdlus osutub esimese kahjuks. Nii tekibki linasel üleolev ja alahindav suhtumine maateatrisse, mis väljendub tema nii iroonilises vihjes, „... mis te ilmaaegu jandate sellega“.

Teatriarvustajad ei vaevu üldse vaatama maateatrit ega lausuma talle ühtki tunnustavat sõna. Siin hõõgub ju lavalt vaid külakingsepa liistulõhna ja see võiks ärritada arvustaja puhta kunsti aroomiga harjunud haistmisorganit. Maateater on inspireerinud seni meie arvustajaid võtma sõna ainult vilutusest vinklist ja on annud tänulikku materjali följetoni kirjutamiseks.

Mulle tundub, et ka meie maateatrit juhtivais kõrgemais instantstes ei valitse veel vajaline selgus maateatri suurest osatähtsusest meie üldises vabaharidustöös, sest kuidas muidu peaksime mõistma tervele Eesti Vabariigi piirides asuvalle maateatri võrgule organiseerimiseks ja kunstilise taseme tõstmiseks määratavat ümargust poolemiljonilist toetussummat (sellele arvule lisanduvad autorihonorarideks ja rahvamajade toetuseks määratavad summad), kuna üksikute provintsiteatrite toetused ulatuvad üle ühe miljoni.

On avaldatud mõtteid, et me isegi liig palju tegeleme näitekunstiga maal. On väidetud, et me peaksime maateatrile pühendatava energia juhtima produktiivsemale alale, s. o. õpingulisele ja klubilisele tegevusele. Teatrihuviliste nõudeid aga peaksid sel juhul rahuldama kutseliste linnateatrite rändtrupid, kes viiksid maale senise „janditamise“ asemele puhast kunsti.

Tõsi, õpiringilisel tegevusel on tõesti suured ülesanded meie maa haridusliku tasapinna tõstmisel ja kultuurilisel ilmestamisel. Samuti oleks aina soovivat, kui maainimestel oleks võimalus tihedamini külastada kunstiteatrite etendusi. See soov aga eeldab, et meil oleks mitu korda rohkem rändteatrite truppe, ja nad ei tohiks piirduda ainult suuremate keskuste külastami-

sega, vaid peaksid tungima kõikjale maa südamesse — rahvale lähedale. See aga nõuab omakorda kutseliste teatrite toetussummade mitmekordset suurendamist. Kui saaksime üle majanduslikest raskusist ja oleksime tõesti võimalised viima kunstiteatri teatavate perioodiliste vaheaegadega igasse külasse, kas kaotaksime seega vajaduse amatöörteatri trupptide tegutsemiseks? Ma arvan, et ei. Seda arvamist aitavad tõestada kõik meie linnad, kus asuvad kutselised teatrid. Tallinnas on kolm suurt kunstiteatrit, mis peaksid suutma rahuldada kõigi pealinna kodanike teatrikunsti nõudeid, aga ometi tegutseb siin mitmesuguste organisatsioonide juures palju amatöörteatri truppe. Nimetame: Kopli Rahvamaja, Isamaaliidu, A.-S. Lutheri, A.-S. Johansonini Paberivabriku, ETK, O-Ü Mootori, Linna Trammiteenijate ning Raudteelaste näite-trupp ja nii võiks loetella veel terve seeria organisatsioonide juures töötavaid näite-truppe. Mitmed nimetatud näitetrupid töötavad kutseliste näitlejate juhtimisel. Kõigile neile trupptidele jätkub näitlejaid, ja loomulikult peab neile ka jätkuma publikut, sest ega nad muidu ju saaks tegutseda.

Asjaarmastaja-näitleja peab tooma palju suuremaid ohvreid kui kutseline teatritegelane. Esimene töötab majandusliku tasuta. Nii mõnigi kord jätab põllumees tööpäeva tegemata näidendi proovi pärast ja palgaline ametnik palkab endale asemiku, kui trupi huvid seda nõuavad — kandes ise majanduslikku kahju. Amatöörteatri näitleja tuleb näidendi proovile pärast kaheksa-, kümne- või kaheteistkümnepäevast tööpäeva, tuleb büroost, tehastest põllult või heinakaarelt, ja tal jätkub siiski energiat asuda temale majanduslikult nii ebaproduktiivsele tegevusele.

Tekib küsimus: mis sunnib neid arvukaid näitetruppe tegutsema? Mis annab neile tööks selle suure seesmise ennastohverdava jõu?

Kas puhas teatrikunsti taotlemine? Ei! Sest selle rahuldaks linnas ju kutseline teater. Või on need puht kultuurilised ja hariduslikud põhimõtted? Vaevalt, sest teistel aladel ei näita inimesed kunagi üldsuse ka-

„Niskamäe naised“ Kõllestete näitekunstikursusel. Juhataja H. Sots.

suks nii palju vabatahtlikku endaohverdamist. Paistab, et majanduslikud kaalutlused — sest tahetakse ju tihti peoga hankida organisatsioonile sissetulekut. Tegelik, reaalne arvestus aga näitab, et amatöörteatri näitleja suudab teenida oma töötunnis ainult 1—10 senti*).

Siis ehk koguni auahnus, „staarilikkus“, teiste seast välja paista tahtmine, või lihtne ajaviide? Ka mitte peapõhjus.

Kindlasti on kõik eespool asetatud küsimused osalised tegurid energia rakendamisel näitekunstiteenistusse, kuid nad on kõik probleemi asetamise seisukohalt teise või kolmanda järgu tähtsusega.

Et vastata küsimusele õiglasemalt, peame probleemi lahkama kaheks: 1. mis meid selleks sunnib? ja 2. kui-

*) Näidendi õppimiseks kulutatakse 15 õhtut à 4 tundi, kokku 60 tundi. Näidendis on tegelasi 10. $10 \times 60 = 600$ töötundi. Keskmisest maapeost saadakse puhastulu kr. 30.—. Seega võrdub näitleja töötasu kr. 30.— : 600 = kr. —.05 tund.

das me selle sunduse mõjul tegutseme?

Igas, ka kõige lihtsamal, inimeses peituvad peale füüsiliste äraelamise vajaduste rahuldamise veel puht-psüühilised — vaimsed — tungid. Need seesmised hingeelulised protsessid tekitavad inimeses rahutust ja otsivad väljapääsu. See rahutus tekitab meis igatsust, lootust ja usku paremasse tulevikku. Me pole kunagi täiel määral rahul sellega, mis meil on, vaid me loome endale ikka üha uusi kujutelmisid paremast tulevikust. Kas me seda saavutame, on iseküsimus, kuid siht jääb ja me püüame selle poole, ning see on omaette väärtus.

Need inimese seesmised tungid vajavad väljapääsu, nõuavad enda rahuldamist ja rakendamist. Nende hingeliste protsesside mõjul asume me vabatahtlikult tegutsema ja laseme oma energia voolata alale, mis on meie hingelaadile kõige lähedasem ja isukupärasem.

Nende seesmistete tungide mõjul tegutseb kõige lihtsamgi inimene oma otsinguis ja

püüdlusis. Nende hingeliste protsesside tulemuseks on kunstilooming. Samuti kannavad need tungid inimkonda, riike ja rahvaid kas õitsengule või hävingule.

Et hoiduda kaldumast liialt kaugele psühholoogilisse analüüsi, nimetame neid inimese seesmisi tunde lühidalt rahvaendaalgatuse vajadusteks. Ja siin on kogu selle probleemi raskuspunkt ja tuum.

Me ei tohi lämmatada seda rahva väärtuslikemat energiaallikat, vaid peame oskama leida talle õige suuna ja lahenduse. Iga rahvas on seda väärtuslikum ja tugevam, mida enam tal on vaimset jõudu. Selles peitubki üks riigijuhtide tarkusi, et osata õigesti rakendada rahva vaimseid reserve riigi ülesehitavaks tööks.

KUIDAS ME TEGUTSEME OMA SEESMISTE TUNGIDE MÕJUL?

Kõik inimesed jagunevad oma hingelaadilt ja elunähtusile andumuselt mitmesse liiki. Ühed leiavad loominguist rahuldust elulähedusest — loodusest, igapäevasest tööst — teised aga muutuvad õnnelikuks kunstiloomingus või saavutades edu teaduses ja tehnikas.

Põllumees tunneb suurimat hellust vastärrganud orasepõllu vastu või vaadeldes täis elujõudu lokkavat rukkivälja. See ei ole heameel loodetavast tulust, vaid esmajärjekorras oma töö tulemuste nägemisest — loominguõõm. Kunstnik võib loomisprotsessis unustada oma elu raskused ja vaesus ning tunda sel momendil ainult üht — suurt ja ülevat looja tunnet.

Vastavalt oma isikupärasele andekusele ja võimistele tekib rahva seas loomulik valik. Ühed koonduvad harrastama sporti, teised liituvad lugemisringideks, kasutavad rohkesti raamatukogusid ja moodustavad õpiringilise liikumise, kolmandad leiavad rahuldust kunstiharrastusis.

MIS ON NÄITEKUNSTI OTS-TARVE JA SIHT?

Näitekunst on niisama vana kui ajalugu tunneb inimkonda. Ikka on ta olnud inimese seesmiste tungide väljendajaks. Kuigi

on aja jooksul muutunud näitekunsti otstarve ja vormid, on jäänud ikka samaks ta põhilised käsitlusprobleemid: usk, rahvuslus, teadus, kasvatus ja meelelahutus.

Vanadel kultuurrahvastel, greeklastel ja roomlastel, oli näitekunstil riiklik tähtsus, seepärast võimaldati mängudest osavõtt kõigile tasuta, riigi või omavalitsuste kulul. Siin sisendati rahvale usulisi ja rahvuslikke tundeid, mängides näidendeid, mille tegelesteks olid jumalad või rahvuskangelased.

Keskaegne võimutsev katoliiklik kirik oskas osavalt kasutada liturgiliste draamade ja müsteeriumide haaravat mõju, manitsedes nende abil rahvast usule. Neil etendusil maaliti tegelikult publiku silme ette pörgu piinu ja taeva õnnistavat ilu.

Praeguse aja näidendeis valitsevad realistlikud, psühholoogilised probleemid, mis peavad rikkastama inimese seesmist hingeelu. Teatri kaudu võime praegugi sütitada vaatlejate südameis rahvuslikke tundeid. Üldkultuurilisi probleeme käsitledes võime istutada neid mõtteid kuulajaskonda. Mõnuses satiiris ja lõbusas komöödias naerame oma kaasaegsete pahesid ja tahame ise seejuures olla targemad.

Teatris liitub kasvatus mõnusa vaba aja veetmisega.

Suur seesmine rahutus valmib näitlejas aktiivseks väljenduseks — loominguks. Kuna väiksemate sisetungidega inimesed vabastavad oma psüühilist energiat passiivselt — vaadates pealt ja võttes osa teiste kurbusest ja rõõmust ümbritsevaist elunähtusist või teatrilavalt. Nendel inimestel on peaprobleemiks, kuidas veeta oma aega lõbusamalt, otstarbekamalt, sisukamalt.

Linnakodanikul on käepärast teater, kino, kohvik, kõrts ja igasugused pidustused. Aga mis peab siis tegema maainimene, kel ei ole kasutada kõiki neid mugavusi?

Nagu mingi nukker alatoon langeb ainsatel vabadel õhtutel, laupäeval ja pühapäeval, maanoortele, kui pole ümbruskonnas pidu. Kuski nagu midagi pakitseb ja otsib pääsu välja, aga ometi ei osata seda vallandada. Kuid vaadake, kuidas kõigil on rutt ja kuidas inimesed lõövad nagu särama, kui

rutatakse rahvamajja peole — sageli isegi kümnete kilomeetrite taha.

Nüüd võidakse ütelda, et noorus läheb tantsima ja et mis on sel ühist maateatriga! Tõsi, tants etendab õigustatult tähtsat osa teatavais eluaastais noorte juures, kuid tähelepanekud on näidanud, et ainult tantsuõhtud ei tõmba kunagi nii palju rahvast kokku kui teatrietendus ühes tantsuga. Eriti seal, kus maateatri kunstiline tase on kõrgem, on alati eeskaval — teatrietendusel — rohkem rahvast kui tantsul.

Järeelmõju teatrietendusel nähtust ja kuuldust kestab veel kaua ja kandub keskustelus kodustelegi. Veel nädalaid arutellakse ja arvustatakse niihästi näitlejaid kui näidendit. Ja varsti pole terves vallas inimest, kes ei teaks, mis toimus rahvamajas. Nii kandub maateatri mõju kõigi sealt pakutavate probleemidega otseselt ja sügavalt rahva hulka.

Maateater on vahend, mis sunnib inimesi tegutsema. Maateater on suuteline haa-

rama kõiki kodanikke oma mõju piirkonda. Ta evib suuri rahvuslikke, kasvatuslikke ja kultuurilisi ülesandeid. Kui tahame oma maa rahva kultuurilist arengut parandada, siis on üheks tingimuseks maateatri taseme tõstmine. Kuigi meil on maateatri saavutis veel palju puudusi, ärgem suhtugem temale seepärast üleolevalt ega alahindavalt, et ta ei suuda võistelda kunstiliselt kutse- lise teatriga. Tulgem parem talle appi ta püüdlusis ja pingutis, sest maateater vajab enda mõistmist ja hindamist meie kodumaa rahvuslikul ja üldkultuurilisel alusel.

Aidaku kõikjal kaasa kohapealsed jõud, teadmised, et see töö on meie oma teatri kasuks. Pühendagu talle veel suuremat tähelepanu maateatrit juhtivat keskasutusel. Sel tööväljal peame veel palju organiseerima. Andkem maateatril rohkem teadlikke juhte, kes asjatundlikult suudaksid olla talle abiks ja teenäitajaks. Palume hinnangut ja suuremat tähelepanu osutamist ka riigivõimult, sest maateater on sõna paremas mõttes meie rahva teater.

M. J.

Märkmeid meie raamatukogunduse minevikust

(Lõpp.)

Möödunud aasta septembris E. Raamatukoguhoidjate Ühingu poolt korraldatud kolmandat üleriigilist raamatukoguhoidjate kongressi tuleb kõigiti lugeda õnnestunuks. Kongressi eeltööde komisjoni kuulusid H.M-ist vabaharidusnõunik A. Leinjärv, E. Raamatukoguhoidjate ühingu esimees A. Sibul ja E. Haridusliidu raamatukogunduse konsulent E. Oja. Nimetatud kongressi sõnavõttud ja sooviavaldused on ära toodud möödunud aasta „Arenu“ oktoobri- ja novembrikuu numbreis. Neid sõnavõtte lugedes ei ole huvituseta, missugused küsimused olid päevakorral kümme aastat tagasi toimunud teisel üleriigilisel raamatukoguhoidjate kongressil, s.o. aastal 1929.

Pikemaid vaidlusi kutsus esile kaks küsimust. Esimene: Kas raamatukogude ülal-

pidajaiks olgu omavalitsus või hariduslik organisatsioon? Teiseks: Kas meie raamatukogudes valitsev kümnendliigituse süsteem on sobiv ja otstarbekohane?

Referent A. Kurvits oma ettekandes rõhutas, et raamatukogunduse huvides tuleb pooldada seisukohta, et raamatukogude ülalpidajaiks oleksid hariduslikud organisatsioonid, aga mitte omavalitsused. Jäetagu maal raamatukogud rohkem seltskonna enda korraldada. Edasi rõhutab referent, et ülalpidamise kulusid peavad aitama seltsil kanda omavalitsused, määrates summasid peale kirjanduse muretsemise ka kogu ülalpidamiseks. Lisaks sellele soovib A. Kurvits raamatukogudel luua tiheda kontakti ühistegeliste ja majanduslike asutustega lisasummade saamiseks. Leidub vastuvaidlejaid, kes nõuavad seda, et raamatukogude

ülalpidajaiks olgu ainult omavalitsused ja et seltside raamatukogud tuleksid üle võtta omavalitsustel. Vaidlused lõpevad kompromissettepanekuga, mis kõlab nii: raamatukogunduse tegelased ostustavad jääda äraootavale seisukohale, kumb raamatukogu osutub elujõulisemaks, kas omavalitsuse või seltsi oma. Ja viimasel raamatukogunduse kongressil tundus, et rohkem võitjana nagu oleks välja tulnud seltsi raamatukogu.

G. Puu ja H. Mugasto rõhutasid, et meie raamatukogudes tarvitusel olev kümnendliigituse süsteem ei olevat loogiliselt õige ega vastavat ka tegeliku elu nõudeile. Nad nõuavad kogu süsteemi revideerimisele võtmist. Süsteemi kaitsjad tähendavad, et 9. liigi (lastekirjanduse) kõrvaldamine süsteemist paiskaks kogu süsteemi segi. Arvatakse, et sellega võiks piüüda ikkagi läbi ajada. Ka siingi saadakse asjast üle kompromissettepaneku vastuvõtmisega, kus tähendatakse, et lastekirjandus jääb küll liigitamissüsteemi, kuid vastava kirjanduse puudumisel ei arvestata lihtsalt seda liiki.

H. Summer oma referaadis nõuab kõigepealt tähelepanu koondamist rahva huvi äratamisele raamatukogude vastu. Ühe abinõuna selleks ta soovitab raamatukogude juhatajail korraldada raamatukogu tarvitajate nõupidamisi-koosolekuid, kus kogu juhataja ja lugejaskond vahetavad mõtteid, kus kogu juhataja annab lihiülevaldeid uutest juuremuretest raamatutest ja kus lugejad avaldavad oma muljeid ja arusaamisi seni loetud teoste kohta.

A. Kurvits nõuab, et igas kooliringkonnas olgu üks avalik raamatukogu.

A. Sibul nõuab maa raamatukogu juhatajate töökoorma kergendamist raamatukogu tehnilisel alal. Praegu kulub iga raamatu inventeerimiseks, katalogiseerimiseks

ning liigitamiseks vähimalt 20 minutit. Nii arvas referent. Aja kokkuhoidmiseks soovitas referent: trükitagu vastav blankett, mille raamatukauplused ise täidavad ning saatelekena ühes tellitud raamatutega raamatukogule saadavad; teiseks, lastagu raamat müügile ühes kataloogi- ja raamatukaardiga.

Võeti vastu järgmised resolutsioonid:

Moodustatagu raamatukogundust juhtiva kõrgeima organina raamatukogude nõukogu. Riigi poolt antava toetuse alammäär tõstetagu 20.000 margalt 400 kroonini. Võetagu ametisse kaks raamatukogunduse instruktorit-nõunikku, kes raamatukogude nõukogu direktiivide kohaselt arendaksid meie raamatukogundust. Peetagu läbirääkimisi ja loodagu pind oma häälekandja väljaandmiseks. Maavalitsuste juures korraldatagu raamatukogu tegelastele instrueerimise ja kogude revideerimise kursusi. Omavalitsused, kelle raamatukogudes on kindlapalgalisel juhatajal, tõstku nende palgad algkooli õppejõudude tasunormideni.

Meie raamatukogunduse nüüdsest olukorrast ja päevaküsimustest annab ülevaate A. Leinjärv ajakirjas „Varamu“ nr. 11 — 1939.

Olgu siiski siin mainitud raamatukogunduse osa Haridusministeeriumi töökavas, mille esitas haridusminister P. Kogerman uue valitsuse ametisse astumise puhul ja mis kõlab järgnevalt:

Püüda parandada avalike raamatukogude majanduslikku külge ja ruumide olukorda, jatkata nende sisemise korralduse ja töö tõstmist raamatukoguhoidjate ettevalmistamise kaudu, panna ilukirjanduse kõrval väärilist rõhku ka populaarteaduslikule ja rakenduslikule kirjandusele ja süvendada raamatupropagandat.

Karl Laane

Ühel päikesepaistelisel maialguse päeval viis allakirjutanu tee meie äsja kaotatud suure kirjaniku ja eluvaatleja A.-H. Tammsaare kodumaile — Järva-Madi-

Päev Vargamäel

sele ja Vargamäe Soosaartele. See päev oli elamusrikas ja kaunina meelde jääv.

Pakse tolmupilvi maha jättes viib omnibus Tapalt kiiresti edasi; mööduvad lin-

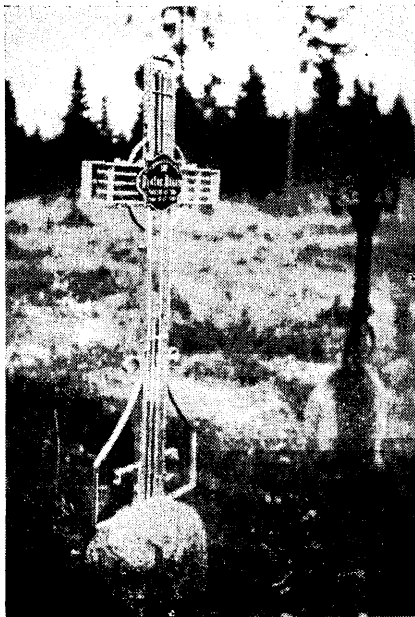

naline olla-tahtev Ambla, kultuurivirge Käravete, siis suurema maakeskusena Aravete oma vastvalminud toreda rahvamajaga ja ... siis peatub buss end. Ka alepi mõisa teeharul, kust Järva-Madisele jääb veel vaid 3 km. Üle põlluvälja, metsasalu kuuselatvade vahelt torkabki end esile valge kirikutorn — Madise.

Maaalevik, nagu ikka — rida mitmetsorti maju pikuti teeveert: poed, käsitöölise ja väikemaapidajate majad, kiriklahooned, lähestikku ka kaks endist kõrtsi... Teest kaugemale vasemale, kõrgemale künkale jääb kirik ning paremalt metsaservalt paistavad kalmisturistid. Sinna on lõppenud paljudegi teed ja rassimised, kelle iseloomu, tegusid ja kujusid oleme kuskil raamatulehtedelt lugenud juba varem. Sealt leiame hiljem paljude küsitluste järele viimaks ka Vargamäe Andrese (Tammsaare isa) ja Pearu huaristid, millede alla on viimaks lõppenud nende tööetsimised ja rassimised. Küllap mõne viltuvajunud risti all puhkavad aga ka Hundipalu Tiit, Sauna-Madis ja teisedki oma unustusse vaibuvat reaalelu väsimust.

Peagu alevikumajade rea lõpus on eraldanud end suuremate puude varju valgeseinane Albu vallamaja ja selle ees kohtamegi A. H.-Tammsaare't — pronksivalatuna, mõtlikuna nõjatamas pea käele, teist kätt toetades raamatuile. Kõrgel obelisksel kivisambal, hommikuvärske päikese sädeles pronksjuustel, tundub kuju pisut nagu elavana liigahtavat. Samba alusele kinnitatud reljeef-kujutused viivad mõtted „Tões ja õiguses“ kujutatud Vargamäe radadele ja sündmusisse. Siin, kus Vargamäe ise ja selle „veart mehed“ tead olevat üsna lähedal, kõneleksid need kujutused elavamat, kuidagi kummaliselt salapärasemat keelt.

Albulased, mõistes, et kirjanik neist ja nende tegudest on loonud üldtuttavaks saanud ja isegi kaugelt kodumaa piire ületanud üldnimilikud kunstikujud, on püüdnud väljendada oma tänu selle kivisambaga, kuigi, tõsi, pole puudunud neidki, kes asjale on suhtunud umbusklikult, või jälle neid, kes kuulsale kirjanikule ausamba püstitamisel on mõelnud ehk rohkem kirjaniku sambale ja enese aule... Esimeste hulgas on olnud peavangutajaid ja laitjaid, sest — mis suurt

Peeter Hanseni — Vargamäe Andrese haud
J.-Madise kalmistul

ja head võib ikka arvata omakandi inimesest, liiati veel, et ta juba varakult on siirdunud tallama teisi radu ja nii väliselt ehk jäänud võõraks, kuigi süda ja hing jäid tihedasse seosesse ja oma pärisosa elama kodukohta, kust on pärit ja kus veedetud varasemad noorusaastad.

Vallasekretär hra Parts, juhataes Vargamäele viivale teeharule, mille teetulbal seisab kiri — „Tammsaare 5 km“ — möönab, et kuulus kirjanik ei ole toonud oma koduvallale mitte üksnes kuulsust, vaid ka reaalselt tulu: nii on endine viletsavõitu külavahetee nüüd muudetud laitmatusks ja lõppeks on võetud reaalselt käsile Jägala jõegi süvendamine Vargamäe kohal, mille teostamist kirjanik kujutab juba „Tõe ja õiguse“ viimases köites.

Kitsavõitu, kuid killustikuga täidetud kindel tee viib veerjate põldude ja nõlvakuil kasvavate hõredate metsatukkade vahelt eemal laiuvate soode poole, mis algavad õigupoolest juba Madise kiriku tagant. See

suur soo ulatub Vargamäele ja sealt edasigi. Tee kulgeb mööda mäeseljakuid, otsekui kuivemaid kohti otsides, kuna eemale soole jäävad laukad, jändrikud sookased ja turbaküünid. Kohal, kus tee üks haru keerab Vargamäe soosaare poole, silmad laialdaselt ülesharitud ja kraavitatud kultuurmaad; soomaal toimub parajasti kunstväetise külv. Hiljem kuulen, et see olevatki romaanis kujutatud jõukam talu Kassiaru. Näib et kuulsal Vargamäe „kruavitamisel“, mis küll Sauna-Madise kondid liig vara vimma vedas, ei puudu oma õnnistus. Ilma nende „kruavideta“ ja nende ümber rassimiseta ja ärplemiseta poleks siinkandis vist küll põldudega üldse suurt peale hakata.

Veel läbi väikese metsasalu, mööda väheldasest metsatalust — ja hakkabki päistma eemalt, üle sookaela, majaderühm kõrgemal mäeseljakul — V a r g a m ä e . . . Vist küll peagu samana avanes kord pilt Andresele ja Kröödalegi nende nooruses, aastakümnete eest. Veel nüüdki mustavad soos mudalaukad ja kraavides peegeldab vesi teeäärseid noori, valgetohulisi kaski. Kuid see, kirjanduslikult tuntud kuulus sootee pole enam põhjatu ja hirmuäratav, vaid hoopis kindel ja tasane.

Ka on eespere endise vana, Andrese nooruses ehitatud, talumaja vastas kerkinud uus nägus elumaja, kus asub muide ka telefonikõnepunkt. Eespere on jõudnud ette tagaperest; kuid näib, et vastastikune jõukatsumine ja üleaedne vimma elavad Vargamäel ikka veel edasi. Keerulised piirijooned, „kruavid“ ja „ajad“ on jäänud püsima tänapäevalgi.

Tammsaare talu õueväravalt, mis seisab kõrge kuuseheki lõpus, avaneb avar vaade ümbrusele. Üle laiuva soo vaatab otse ilmutusena valge nõeljas kirikutorn, siis, sellest paremal, mustab soosaare metsatukk, millele praegugi ligipääs olevat raske; vanasti olnud see cestlaste viimseks pelgupaigaks. Siis edasi samalaadseid mäeharju põldude ja taluhoonetega, nagu Vargamäegi. Üks neist — Simisalu — on Hundipalu, kus elas „Tõe ja õiguse“ arukamaid talumehi; sealt on pärit Eespere praegunegi lahke ja hoolitsev perenaine.

Siin lihtsal õueväraval oleks palju vaa-
data ja mõtiskella. Meenub näiteks elavalt
pilt „Tähtsa päeva“ päikesepaistelises pü-
hapäevast, kus karjapoiss seisis palaval,
vaiksel lõunavaheajal aiavärvavas ja härdu-
nult valutava südamega kuulatles üle soo
kostvate kirikukellade helinaid. Siin pidi
olema ka väravapost, kuhu raevunud Pearu
pussi tagus; siit ja võib-olla igalt sammult
kogu ümbruses on saanud alguse paljud
muudki kunstikujud, mistõttu iga paik siin
saab kuidagi omaseks võõralegi.

Kuid ei ole aega palju siin nõnda omaette
mõtiskella. Lahke peremees — kadunud kir-
janiku vend August Hansen — on sõbrali-
kult valmis rahuldama võõra tulija uudis-
himu ja andma rohkeid seletusi. Vesteldes
oleme sattunud talu aeda, kuhu on sirgeis
rivides istutatud hulk noori õunapuid. Kuid
ainult väheseile neist on suur pakane veel
jäänud elujõu. Jutt kaotatud õunapuist siir-
dub teistelegi Vargamäe tänapäeva mure-
dele, mälestusile kirjanikust, tema töödest
jne.

Kuigi endine karm võitlus loodusega on
jäänud kergemaks, on tulnud taas uued mur-
red. Peremees kurdab, et ta ei leia enam
töönimesi, kes maad hariksid. — Elujõuli-
sem noorsugu valgub kodust ära. Praegu-
segi Vargamäe noortest on kaks poega läin-
ud, üks linna ja teine lõpetanud äsja põl-
lutöökooli. Vaevalt sellest kutseharidusestki
tulevat kasu oma talule, kuna kutsekooli
lõpetamise järele tahetavat saada ikka mingi
vastavat ametikohta, mitte aga oma ko-
dutalu harijaks. Nii jutustab Vargamäe pe-
remees oma muredest, mis vist ei olnud
võõrad Andresegi päevil. Jutustaja puudu-
tab neid küsimusi aga rahulikult, pisut nagu
filosoofiliselt kõrvaltvaatlejana, kuigi
asjaolud puudutavad kõnelejat ilmselt lähe-
dalt.

Palju huvitavat on hra Hansenil kõnelda
vennast ja neist mälestusist, mis teda on
inspireerinud tema loominguks.

„Aga ega's see kõik tegelikult täpselt nii
olnud, kuigi palju on võetud tegelikest sünd-
musist.“ Ja peremees jutustab ka ise terve
rea huvitavaid ja veidraid lugusid näiteks
Pearu kuulsaist vempudest. Ja tähendab siis:

Oru Pearu-Sikenbergi haud Järva-Madise
kalmistul

„Kuid kus ei leiduks samasuguseid lugu-
sid, inimesi ja nende hädasid. Minu arvates
Antoni töö mõtte ongi selles, et ta on osanud
seda kokku võtta, mis on omane kogu meie
rahvale.“

Elavas ja huvitavas vestluses ning ringi
vaadates Vargamäel leiad, et see soodevahe-
line koht oma kummaliste piiridega oleks
nagu mingiks koondavaks prismaks, kus
meie eesti iseloomujooned kuidagi erilise
selgusega ühtuvad, muutudes kunstniku sil-
ma ja hinge kaudu monumentaalteoseiks.

Vargamäe veerult alla sooteele tagasi
minnes oleksid nagu muutunud ka ise mil-
legi poolest rikkamaks. Kuid midagi oleks
siiski nagu nägemata jäänud. Oli tunne, na-
gu Vargamäe lastelgi, et kõik ilusam on ol-
nud juba kunagi varem, enne meid. See
oli võib-olla siis, kui siinset elu ja maailma
nägi kirjanik tema nooruses, lastes siinseil
elamusil vajuda oma hingesügavusse ja kas-
vatades selle sääraseks rikkuseks, mida jat-
kus hiljem loendamatuile teistelegi, kes
tunnevad vaimset janu ja tungi tõe ja õiguse
järele.

A. H. Tammsaare sünnimaja ja tema vend
August — Vargamäel

Teel tuleb vastu kergel lapsesammul Hanseni väike tütreke oma koolikaaslasega, raamatupamp õlal, käes vastpukkenud kaseoksad, silmis rikkumata nooruserõõm. Kuigi Vargamäe lastel on käia pikk koolitee — tervelt 7 km Albu mõisa ja sealt koju — näib neil siiski olevat sama elu, nagu noortel siin varem ja nagu seda ainult noored oskavad tunda hiljemgi.

— — —

Järva-Madise endine kõrts — kuulus Pearu-Andrese ärplemise koht — on juba aastaid kultuuri teenistuses, rahvamajaks. Kohal, kus kunagi turjakas kõrtsmik mõõtis külameestele viina, oli juhus pidada loengut tänapäeva hariduselu küsimustest. Maja suures osas on peagu muutmatu, ainult täiendatud juureehitusega lavapoolses otsas. Kuid ka lava vajaks täiendamist ja varustamist uute dekoratsioonidega. J.-Madise rahvamajaga üldse on lood pisut keerulised. Maja kuulub kohalikule tarvitajateühisusele, olles siiani aga vastava leppe alusel hariduseltsi kasutada ja kuulus sel puhul ka rahvamajade võrku. Nüüd aga on maja omanik lasknud kustutada selle rahvamajade võrgust, kuna tahetakse säilitada ehk veelgi maja endisi traditsioone alkohoolsete jookidega pidude ja koosviibimiste näol, mis teatavasti võrgusolevais rahvamajades ei ole lubatav. Küsimust peetakse kohalike tegelaste poolt igatahes oluliseks ja akuutseks, eriti

seetõttu, et maja vajaks korrastamiseks ka välistoetust ja teise, võrkukuuluva, maja leidmine koha peal ei ole tegelikult kerge.

Koha peal leidub mõnigi agar tegelane, nende hulgas paar Kunda rahvaülikooli viilistlast, kes püüavad süvendada ka kohapealseid vaimseid traditsioone. Kuid tegevuse peaarõhk näib asuvat siingi näidendite harastusel, kusjuures on püütud repertuaari suhtes teha võimalikult paremat valikut. Ei puudu ka järjekindlam lauluharrastus kohaliku naisorganisti juhtimisel.

„Kuidas on kohapealse raamatuharrastusega?“, pöördun vallasekretäri hra Partsi poole.

„Ei saa just nuriseda. Vallas on kolm raamatukogu, kuhu on muretsetud järjekindlamalt ka uuemad kirjanudust. Üsna elav huvi näib olevat üldiselt eriti omakandi-kirjaniku A. H.-Tammsaare tööde vastu, mis-suguseid küll enamus on lugenud, kuigi isiklikult raamatute omajaid taludes vast palju ei ole.“

Hiljem, otsides vanal kalmistul Andrese ja Pearu haudu, mille leidmiseks kaasaaitav naine osutub kadunud kirjaniku kooliõeks Sääsküla koolist, selgub vestluses, et on loetud juba äsjailmunud „Põrgupõhja uut Vanapaganatki.“

„On ikka naljakas raamat küll, aga selles on nii palju tött,“ sõnab naine ja tõmbab rehaga vanu lehti kalmude vahelt.

„Mäletan veel selgesti kirjanikku koolipäevilt. Oli terane ja tark poiss, kellelt küsiti tunnis alles siis, kui teised jäid vastused võlgu. — Anton Hansen teadis ikka. Mäletan veel hästi ka vana Hansenit ja Sikenbergi, kes nüüd puhkavad siin mullas. Käisid ikka minu isale oma muredest kurtmas. Vana Sikenberg laskis meil, lastel, tihti laulda ennemuistseid laule. Oli ikka küll igavene vembumees.“

— — —

Järgmisel varahommikul, oodates omnibust, vestleb paar nokanütsiga Albu meest oma vankrite juures. Mäletavad veel nemadki noid endisi aegu ja kirjanuduses tuntuks saanud kujusid. Kuid palju olulist sellest näib neis endiski edasi elavat.

Arutlevad need talutaadid siis seda, miks pakane just nii halastamatul kombel on hävitanud viljapuid ega mitte näiteks lepavõsastikku, mida kõikjal on küllalt. Kuid muigavad siis ise filosoferides, et küllap selle-

pärast vist, et siis ei oleks vanajumal saanud teha tuska inimestele. Hävib ikka kiiremini see, mis on väärtuslikum. Vist nõnda on ka inimeste suhtes.

V. a.

»Arengu« toimetusele

Tutvunud „Arengus“ 1940. nr. 4 ilmunud hr. Elmar Oja kirjutusega „Meie maateatri sõpru“, leiab Haridusministeeriumi Raamatukogude Komisjoni Lavateoste Alamkomisjon, et ülalmärgitud kirjutuse piirides edasiantud lühivestlus Saaremaa maateatri näitejuhi hr. Riivo Kuljus'ega sisaldab Lavateoste Alamkomisjoni tegevuse ning lavateoste soovitamise ja autorihonorari tasumise küsimuse käsitlemisel mõningaid seisukohti, mis levides „Arengu“ kaudu võivad meie maateatri juhtkonnas põhjustada asjatuid arusaamatusi.

Eksiarvamuste ärahoidmiseks palub Lavateoste Alamkomisjon ülalmärgitud lühivestluses esiletõstetud küsimuste selgitamiseks avaldada „Arengu“ veergudel järgmist:

1. Väikelavadele ja noorsoole lavateoste soovitamisest ning vastavate nimekirjade koostamisest on Lavateoste Alamkomisjon vankumatult käinud Haridusministeeriumi Raamatukogude Komisjoni poolt 13. jaanuaril s.a. vastuvõetud Lavateoste arvustamise aluste ja nende väikelavadele ning noorsoole soovitamise põhimõtete järel. Need põhimõtted lausuvad järgmist: „Noorsoole ja väikelavadele soovitavad lavateosed peavad oma sisult ja kujutuselt olema rahva elu ühesehitavad ja kasvatavad, omama nõuetekohase kirjandus-kunstilise taseme, olema lavastatavad väikelavadel ning kirjutatud korralikus keeles. Võõrkeeltest tõlgitud lavateoste tõlge olgu täpne ja korralik.

Kooskõlas sellega ei või soovitatud lavateosed olla vastolus seadustega või määrustega, mõjuda ohtlikult avalikule rahule või julgeolekule, mõjuda kõlblust mahakis-

kuvalt, usulisi, kunstilisi või rahvustundeid haavavalt, Eesti Vabariigi või ta organite või asutiste väarikust või välissuhteid riivavalt, ega või käia vastu maa headele kometele.

Noorsoole soovitavad lavateosed ei või ohtlikult mõjuda alaealiste kõlblisele, vaimsele või terviselikule arengule“.

Lähtudes neist nõuetest on Lavateoste Alamkomisjon teostanud lavateoste soovitamisest, võimaldades soovitatud lavateoste hulka pääseda ainult nõuetele vastavatel lavateostel, s.o. paremikul meie lavakirjanduse küllalt arvukast hulgast.

2. Ekslik on väide, et ühevaatuselisi näidendeid ei ole vaja autorihonorarist vabastada. Lavateoste Alamkomisjon ei ole asunud seisukohale, et mitte soovitada ühevaatuselisi lavateoseid. Siiani avaldatud kolmes Väikelavadele ja noorsoole soovitatud lavateoste nimekirjas (vaata Haridusministeeriumi Teataja 1939. a. nr. 16, 1940. aasta nr. 1 ja 5) leidub terve rida ühevaatuselisi lavateoseid, mis on soovitatud vastavalt nende väärtusele kas I või II järjekorras. Kehtiva korra alusel tasub Haridusministeerium olemasolevate krediitide piires osa autorihonorari, arvestamata lavateoste vaatuste arvu, kõigilt I järjekorras soovitatud algupärasteilt lavateoseilt.

3. Põhjendamatuks tuleb pidada etteheide, et Lavateoste Alamkomisjon koosneb isikuist, kes ise näidendeid kirjutavad või kuidagi muidu on kõne all olevale näidendile liig lähedal.

Lavateoste Alamkomisjoni 8 liikmest on ainult 3 lavateoseid kirjutanud. Ei ole usutav, et nende kolme näitekirjaniku tõttu kannataks 8-liikmelises komisjonis õiglus

lavateoste soovitamisel. Pealegi ei võta nad üldmaksva korra kohaselt osa omaenese teoste arvustamisest ning nende kohta otsustetegemisest. Ei oleks otstarbekohane nõuda, et Lavateoste Alamkomisjoni koosseisu argu kuulugu need meie silmapaistvad tegelikud näitekirjanikud-kirjanikud, kellele kaasatötamine Alamkomisjoni seniste kogemuste järele on olnud tööviljakusele kasuks.

Peale nimetatud kolme näitekirjaniku kuulub lavateoste Alamkomisjoni koosseisu üks keele- ja kirjandusteadlane, üks pedagoog-noorsootegelane, üks tunnustatumaid näitejuhte kutselisest teatrist ja üks silmapaiste kohapealne tegelik maalavanäitejuht. Alamkomisjoni ühe liikme koht jäi hiljuti vakantseks ning on täitmisel.

Alamkomisjon peab tarvilikuks rõhutada, et tema koosseisu ei kuulu isikuid, kes oleksid seotud kirjastustega nii, et see mõjustaks Alamkomisjoni otsuseid.

Lavateoste Alamkomisjoni otsused kuuluvad vastuvõtmisele Haridusministeeriumi Raamatukogude Komisjoni poolt. Säärane soovitatavate lavateoste kaalumise kahes komisjonis peaks kindlustama küllaldast objektiivsust ja vajalikku headust.

Lavateoste Alamkomisjonil ei ole teada ühtegi tõesti head lavateost, mis on Alam-

komisjonile esitatud ning jäänud soovitamata.

4. Autorihonorarist vabastamise korra kohta avaldatud arvamuse puhul, nagu oleks see kord liialt keeruline, juhime siinkohal tähelepanu sellele, et intervjuus kirjeldatud kord on Haridusministeeriumi algatusel lihtsustatud juba ministeeriumi 1939. a. 19. oktoobri ringkirjaga nr. 6402 (HMT 1939. a. nr. 16). See lihtsustatud kord näeb ette ettekande korraldaja poolt ainult ühekordse ettekandetööstuse esitamise. Seda korda veel enam lihtsustada ning rahulduda politseilt saadavate avalike ettekannete registreerimise eelteadetele ei ole võimalik, kuna mõnigi pidu ja üritus, mis politseis registreeritud, tegelikult korraldamata jääb, millisel juhul autorihonorari tasuda tuleks ka ettekandmata teoste pealt.

Tallinnas, 8. juunil 1940.

Suurima lugupidamisega

HM Raamatukogude Komisjoni Lavateoste Aalkomisjoni nimel

Joh. Aavik,

Alamkomisjoni juhataja.

F. R. O o s e,

Asjaajaja.

E. Oja

Ilmekast lugemisettekandest

(Lõpp.)

Tuleb teraselt silmas pidada hääle tõusu ja vaje. Harilik kõne toon oleks hääle keskmik, siit ülespoole — hääle kõrgmik, allapoole — hääle madalmik.

Kirjavahemärkide puhul tuleb järgmist silmas pidada.

Kui lause lõpeb punktiga, siis toon langeb lause lõpul. Komma juures ei tohi toon millalgi langeda, vaid peab jääma endisele tasemele. Hüüdmärgiga lõppeva lause toon on kõrge.

Küsimusmärgiga lõppeva lause toon ronib üles, kui lause ei alga küsiva sõnaga. Kaksipunkti juures jääb toon püsima samale kõrgusele.

Pauseerimisel lause keskel, kui seda tehakse õhuvaru hankimiseks, ei tohi milgi tingimusel lubada toonil langeda.

Kommareegel teeb erandi vaid kiillausete juures: toon kõlab kas kõrgemal või madalamal lause üldisest toonitasemest.

Näiteks. Haridustegelane Kõiv — olgugi järgnev solvavamaiguline, kuid tõe peab au andma

H. Viirese „Põlevkivikaevurid“ Vigala muusikaseltsi näitekunsti kursusel. Juhataja K. Meerits.

— tarvitab koosolekul juhatajaõigusi kurjasti, oma arvamiste läbisurumiseks ja ebaõiglaseks sõnaandmiseks. (Madalamalt).

Eelmist kiillauset võib lugeda ka nii, et ta kõlab madalamalt, ja te saate hoopis erineva mõttevärvingu.

Lauset lugedes tuleb kindlaks teha, mis-sugused sõnad vajavad rõhutamist, väljatõstmist teiste hulgast. Rõhutamine peab sündima teadlikult, nii nagu seda teose või kirjandi autor on mõelnud ja tahtnud, aga mitte juhuslikult ja „hea õnne peale“, mis moondatakse lause mõtte teinekord tundmatuseeni.

Rõhutamine ei seisa mitte üksikute sõnade karjumises ja pingutatud õhupursetes vaid — väljatõstmises. Sõna kõlab kõrgemal kui lause üldtoon. Enne aga teha rõhutatava ees väike, vaevalt-märgatav paus. Seda aga kramplikult silmas pidada, et pauseerides toon eelmises sõnas mitte kriipsu võrdki ei avaldaks langemise tunnuseid.

Järgnevat lugedes erineval rõhutusel, annab kummaldi juhul lause ka hoopis teise

mõtte: Professor ostis minu maali. Professor ostis minu maali. Jne.

Millised sõnad tulevad välja tõsta ja kui tugevalt, selle kohta üldreeglit anda on võimatu: iga lause moodustab peaaegu reegli. Teatrikoolides olevat suudetud anda ühele-samale lausele mitmesugusel rõhutusel 7×7 mõttevärvingut, kusjuures sõnade arv lauses on 7. Nii räägitakse.

Välja tulevad tõsta küll eranditult kõik ees-, perekonna-, koha- ja ametinimed jne., ent ainult siis, kui nad esinevad loetavas esmakordselt, kordumisel seda mitte enam teha. Nii umbes nagu tutvustamisel, mil rõhutatakse võõra nime erilisel.

Dialogis loetelles kellegi avalikke omadusi partnerile, tuleb rõhutada just need omadused, mis partneri karakterile sobivad.

Näide: Keegi noormees tahab kohta saada. „Olen töökas, haritud, alandlik ja oskan suud pidada.“

On asutuse direktor külakooli haridusega, siis tulevad välja tõsta sõnad „alandlik ja oskan suud pidada“. Pole aga asutuse juht haritute vihkaja, siis rõhutada kaht esimest omadust: töökas ja haritud.

Kui sõna on uus, raske, nõuab mõtle- mist või erilist fantaasialisandit, või on tekitanud tugevaid tunde puhan- guid, siis tuleb ka sõna järele väike peatus, paus, kuid toon ei tohi miski hinna eest teha langust.

Mainin veel niipalju: rõhutamises ei tule mitte nii aru saada, nagu peaksid kõik rõ- hutatavad sõnad ühes lauses helisema samal tugevus- ja tooniastmel. Ei, neid peab hääld- dama niisuguses proportsioonis, nagu nõuab lause iseloom.

Rõhutamises valitseb ka hädaoht: võib kergesti sattuda liigsesse rõhutamisse, mis on tuntud „sõnade murdmise“ all. Siis tun- dub, nagu iga sõna oleks raiutud lahti lau- sest, on kärjastatud sõnadevaheline side.

Rõhutamine ei tohi olla sellane, nagu sõit vankriga risti üle külmanud kartuliva- gude, vaid nagu sõit Võrumaa maalilisel mäestikul, kus tee ületab vaheldudes mada- lustega, mitmesuguse kõrgusastmega mäge- sid.

Valesti rõhutamine mõjub lause mõttele nagu udu asjade nägemisele. Õigesti rõhu- tamine on päike, mis hajutab selle udu.

Oma mõtteid väljendades ei tee me rõ- hutamisel nii raskeid vigu, juba vaistlikult rõhutame enam-vähem õigeste, ent kohutav on lugu siis, kui lugedes anname edasi teise mõtteid.

Tooni kohta nägime: see võib tõusta, langeda ja püsida samal tasemel. Nüüd veel veidi tooni värvingust.

On otse kõrvakriimustav, kui tarvitataks vale värvingut, nagu see sageli juhtub, eriti deklameerimisel. Iga tunne, efekt, nõuab oma värvingut, ärge toppige talle ülle võltsrõivaid ega jätke teda alasti.

Ka tooni värvingustmestik on suur ja nõuab teadlikku tarvitamist, mis eeldab aga tugevat harjutamist.

Tingimata eraldada ükssteisele järgnevad rõõmu-, vaimustuse-, hirmu- jne. tunded. Kuidas väljendada nende tunnete tõukel tekkinud hüüdeid, karjatusi teineteisest eri- nevalt, see oleneb nende tekkimisest, situat- sioonist ja isiku iseloomu omadusist.

Näiteid. Koosolekusaalis daam satub paukhernele, karjatab: — Oh, jumal küll!

Ah, see oli vaid paukhernes! Esimene lause — tugev, teine — kahaneb, kostab nagu ka- ja veel järele. (Ehmatuse reflektiivne järel- kaja.)

Aga: Ema on haiglas, talle teatatakse: Maja põles maha! Ja tütar Leida põles sis- se! Esimese lause järele karjatus, teise jä- rele suurendatud karjatus.

Tunde tugevus ja tooni kõrgus käivad käsikäes: mida jõulisem ja tugevam on tun- ne, seda kõrgemal kõlab ka toon. Tahate erilisel hingestatud tunnet, siis kõlgu hääle sordiini all, summutatult, ja toon kõrgel.

Tooni jõulisust võiks tähendada märki- de pp, p, mf, f, ff abil, paisu või kahangut cresc enda või diminuendo või <> kaudu, tempot: vivace, lento, esitamislaadi: stacca- to, legato jne., järsult rõhutamist: sfz, ja pinevust terminitega, nagu con espressione, con moto jne.

Ka võib igauks ise vastavad märgid väl- ja töötada ja tarvitusele võtta, rõhku pan- nes eriti lihtsusele.

Ja lõppeks veel tooni karakter- rist. Ei ole tarvis olla suur saladuste- kunstnik, et ennustada inimese hääle järgi ta iseloomu. Kui lasta ühtsama lauset luge- da kolmel isikul, kes matemaatilise täpsu- sega ühtmoodi rõhutavad, ühtmoodi anna- vad toonivärvingu, ent siiski nad erinevad millegipoolest, mida tavaliselt märgime nii — sümpaatne ja ebasümpaatne hääle, toon. See hääle sümpaatsus ja ebasümpaatsus on kindlas seoses inimese karakteriga. Milline motiiv on silmatorkav inimese karakteris, see määrab ka tooni karakteri. Viimase äramärkimiseks tarvitame tähestikku.

A — selge rahulik, e — pehme, sentiment- taalne, i — terav, kirglik, järsk, kiitsi, o — kahtlev, ettevaatlik, u — tume, öudne, met- sik, ä — vastik, eemalepeletav, ö — saksik, ö — õõnes, upsakas, ü — püsiv, hoolas, k — kangekaelne, p — kõikumatu, järjekindel, t — kalk, sõjamehelik, s — mahe, tasane, vaikne, l — joobnud, lällutav, leelutav, r — metsikuse sümbol, j — valuline, vaevatud, piinarikas, v — tõrkuv, jonnakas, h — kirg- lik, himur, ihar, ahne, m — järelemõtlev, juurdlev, n — sisendav, puuriv.

Et seda tabelit tulemustega kasutada, tuleb põhjalikult tutvuda häälikute tekkimisega, tuleb omandada kujutus hääleaparaadi elundite seisundist iga hääliku juures. Teame, et vokaalide erikõla on olemas resonantsruumi muutmisest (huuled, keel), ja et konsonandid erinevad selle järele, kus ja missugune on õhuvoolu takistav tõke (suulae taga- või esiosa, hammaste või huulte piirkond, täieline või osaline).

Tuleb edasi anda sentimentaalse põhi-

olemusega isiku sõnu, siis tuleb katsuda hoida kogu kõne ajal hääleaparaat enam-vähem e-seisus, on aga ta partner (dialogis) kõikumata iseloomuga, siis selle kõne juba p-seisus.

Nii nagu maalikunstnik suudab luua värvidega meie olemust haarava ja meeleolu loova pildi, samasuguse kunstniku osavusega peab suutma lugedes maalida pilte kuulajaskonna vaimusilmade ette.

Kastimees

Tumedaid lehti kastimehe päevikust

Vestelisi läbielamisi

Igal kutsealal on oma veidrused, kuid on kutsealasil, mis paigast paika nagu otsivad või provotseerivad neid, nii et kogu kutsegi nagu muutub veidraks. Võtame kas või karskusesekretärid ja hariduskonsulendid oma ringreisidega, siis karja kontrollassistendid, edasi rändkinomehed ja lõpuks rändlektorid, kes siinpool lahte esineb mingi Daani või Soome ühingu usaldusmehena-tutvustajana, sealpool lahte muidugi vastupidi: kõik nad kuuluvad ühisesse siunatavasse seisusesse. Igaüht neist, pigem — meist, iseloomustab oma „mugav elamine“ sumadaniga või portfelliga ühe käe otsas ja mingi „pood“ suure puust või plekiga ülelöödud kastilobudikuga teise käe otsas. Ühe sõnaga — kastimees ja muud ühti, olgu ta sealjuures ei tea kui graatsiline daam tahes, kuid ikkagi „mees“, sest proffession on proffession. Muide, see ei ole veel kindel, kas külakoerad neid ka nii tigevalt hauguvad nagu külakupjaid, vallakaskaid ja neid eriala-mehi, kel on koertegagi oma-alalist pistmist.

Samuti muuseumis olgu mainitud, et pehmem vahelüli kastimehe seisusele moodustavad naiskutsealade — kodukaunistuse jms. — nõuandjad, kursustepidajad ja instrktorid. Nende kohta ei tohi ütelda, kas

neile võiks Kastimeeste Kojas anda esinduse või mitte. Kõigepealt — neil kõigil ei ole õiget kasti ja teiseks — nad kipuvad mõnes kohas peatuma pikemalt, kui et ainult läbisõidu vastutust kanda. Edasi, nad ei tegele ka ainuüksi oma kutsealal, vaid peavad paljusid juhuslikke kõrvalameteid, muidugi kohast ja oludest tingituna. Nii ühed näiteks ehitavad raamantenne segavate raadiojaamade kuulamiseks, teised jälle peavad väga vajalist lutikatesurmaja kõrvalametit jne. See kõik on küll ka ülihuvitav, kuid viib meid asjast kõrvale. Igatahes olen annud sellegagi kõnesolevast küllaldase piiritluse ja kirjeldanud ta olemuse, nagu kavapärane asjakäsitlus nõuab. Nüüd edasi, asja juurde!

Nojah, nii liigudki kastimehena oma hooaja ära ja kirud tublisti tagantjärele! Kuid olevat nii, nagu ütlevad veel targemad mehed, et halvad tunded — norg — lühendavat eluiga, head tunded — rõõm — pikendavat. Noh aga inimese tahab ikka, et ta kaua elaks maa peal ja et ta käsigi natuke hästi käiks, nagu on seatud Looja poolt. Seepärast unustad halva ruttu ära või pöörad kõik heaks ja nii ongi alati — minevik ilus. Nii istud nüüdki, kevadel, mõtled tagasi ja naeratad kõigile neile hädadele: „Jah, jälle

on möödas see talveke, noh vaat', kus juhatus alles" ... Ja lõpuks hakkad nagu armastama neid veidrslugusid, need saavad nagu kutseuhkusekski. Sest on ju nii, et kui jõuad ringreisilt „staapi“ tagasi, siis on kõik õhinal ümber, et „Kuidas läks?“ Noh millise pettumuse valmistad siis oma õnnestunud reisiga, kui midagi pole mainida peale lühisõnalise „Hästi läks“. Asi on ilmetu, on „matt“! Aga sel on kohe jumet, kui oli mõni seiklus, millest kukud jutustama, et, oi, oi, kus oli alles ...

Jah, oi, oi, kus oli alles ... meie suhtes ikkagi välismaal. Jõuan päralt öösise rongiga, vastas mitte kedagi. Nagu puhastverd kastimeest kunagi juhataakse mind koolimajja, sest sinna lähevad ikka kõik taolised,

Kui olla õiglane ja otsekohene teadete osas, siis — ei ilmnenu mingit segadust, ei nähtud vähimatki õlilaike ega ole märkida ühegi lambi süütamist.

Ei aita midagi, pöördun tagasi jaama, et vähimalt jaama ooteruumis ära istuda see öö, kuid jaamgi on vahepeal suletud. Jää nüüd lageda taeva alla vööras kohas, ja see taevaski pea kohal on vööras, vööras lõpmatuseni! Maal ja rannaveel on veelgi oma piir, aga õhuruumi territoriaalsus ulatub lõpmatuseni. Ja nii on kosmost igal riigil kohutavalt, olgu riik ise suur või väike, nii et riigi maa-ala selles suhtes on vaid nagu tähtsusetu punkt lõpmatuse joone otsas. Kui nüüd ühel sellasel punktikesel elab inimesi miljon või paar, siis on tal oma vaba õhuruumi hingamiseks piiratud; elab aga kosmose suhtes peaaegu samasel punktil inimesi miljonit kümme või mitukümmend, siis tuleb juba karta selle õhusamba otsa liigset ära hingamist, ja nii ei võigi suuremat massi lasta kuigi vabalt hingata.

Kuid kaua sa targutad vööra taeva all, kui inimesepojana ei ole kohta, kuhu pea panna. Aga! seal kuuldu ümber nurga krabina ja selle hulka ühes kohalikus keeles või värskes ühiskeeles tubli üldtuntud „kolmejärguline“ nagu „Oi, opmann!“ või nii. Sa issanda ingel, kes on läkitatud mind päästma ja ära kutsuma! Lähen ruttu ümber nurga, kust silman ebamäärase kaksikolendi — upitab seal mees vaati või vaat meest, kumb neist on tühi või kumb neist on täis, mitte ei tea kinnitada! Aga selgesti näib, et niipea kui vaob üks, siis veereb teine, või kui veereb üks, siis jälle vaob teine.

Astun ligi tolele südaõisele Diogenesele, kes heitleb oma vaadiga siin kaugel-kaugel külmal ja mahajäetud põhjamaa pinnal, astun ligi, et — „Viinavaat“ ja nii edasi, mis kõlaks äraseletatult maakeeles umbes nii, et:

—Kas teate juhata da mõnd öömajakohta või nii?

Ise jään kõhklevalt ootama, mil ta mõtte-targalt stoilises rahu palub mu astuda eemale, et las 30° pakane hõngab oma jäikust segamatult tema peale.

Harjumaa rahvaülikooli õpilaste õpiringi töökoosolek apr. 1940. Ravilas

ainult harva küsitakse „Kas mitte meie-reisse?“ Leiangi üles tolle maja — pime on see valgustempel, ainult üks aken ülemisel korral on ähmaselt valgustatud. Katsun uksi maja eest ja tagant, ükski ei nõtku; ei aja mu kolistaminegi hirmu kellelegi peale. Hakkan pommitama valgustatud akent lumetükkidega. Vaat', mida tähendab, kui ükski aken on pimendamata! Minu rünnak annab küll 30% pihtumusi, mis laskeasjanduse seisukohalt on niivõrd haruldane tulemus, et määrustikes puudub selle hindeksi ettenähtud kiiduvõimalus, kuid — tulemusi mu tulistamisest ei ole mingisuguseid.

Aga ei! Tema võtab end kokku silmapilkselt ja kogu maailma filosoofiaajaloo kiuste ajab end mu ette püsti. Kuigi see tundub talle kaunis ebakindlana, seista tühise kosmilise punktikese tähtsusetul kumeral serval, mis on pealegi jäätunud ülilibedaks, aga näe, siiski seisab! Ja sõnab osavõtlikult, et — „Pasaalui, paipõõnuski...“ ja nii edasi, mis jällegi kõlaks maakeeles, et:

— Kulla hjarrased, on kjull, aga kaugel! Oilge jaaks ja tjulge jarele!“ või nii.

Ja haarabki üliagaralt mu kuulsa kasti ning paneb minema diagonaalselt üle tee, õkva maanteekraavi poole. — Oh, sa mu „Argus“-lamp ja „Zeiss-Ikon“ läätsad — aga ei: kraavi serval mees peatub asjatundlikult, jõllitab, kõigub, võtab poolpöörde sisse, vibutab mu kastile vastassuunase hoo ja — liigub teisepoole diagonaalselt üle tee. Ja nii ta pendeldab sik-sakis mu ees nagu vilunuim purjetaja kunagi, loovides vastutuult; või nagu peenim liikumismehhaanika tundja, kes arvestab välkkiirelt välja mu puudase kasti pendeldussuuna ja selle jõu tungi, siis oma 120-n. aurujõu. Ja edasi nagu koostanuks ta neist kõigist kokku jõudude paralleelogrammi, et saada nii oma sik-sak kõver kiirusega, millele mina oma otsejoonel keset teed parajasti järele jõuan.

Jõuame nii tõesti täpselt maja ette, kus võetakse tõesti „uumaalisi“.

— Millega tasuda seda heategu?

— „A vot, kaks kroonji, hjarrased! Jaa, kuhu tje oljeksite ljoinud, hjarrased, ihujuksi võiras kohas, nõrk najisteraahvas, sjuda-juusel, kui ei oljeks jolnud minu. Jei-boogu, juumalat tuljeb tjeil tjaanada, hjarrased! Ei jolje naaljaazi!...“

Jah, ei ole naljaasi, maksin oma 2 krooni ja tänasingi Jumalat, kes näib olevatki ka nii enam siitmaalane, et ta saatis mulle abilise mu hinge ja ihu hädas!...

Järgmisel päeval selgus, et õige koht oli koolimaja ikka küll. Nad aga seal korraldanud ruume, kolinud ja kraaminud ning heitnud väsinult magama. Lõpuks, mine nüüd öösel jaama ja — tea, kas tulebki. Aga unes oldud tõesti rahutud, et vast ollakse ukse taga.

Jah, kahju küll ja tuhat vabandust, kuidas pead oma kutsega olema süütuile inimesile ristiks kaelas! Muide, see pommitatud aken oli internaadi trepikoja aken.

Aga häda oli õhtusel loengul — mitte ei usaldanud võtta kindlat seisukohta, kas lugeda alkohol vabaharidustöös positiivseks või negatiivseks nähtuseks!

Tarmo Tammsoo

Kultuuriloolist nipet-näpet

Ärkamisajal sammus haridus- ja tulunduselu arenemises esirinnas peaaegu kogu Lõuna-Viljandimaa, eriti aga Halliste kihelkond, kust mulgid olevat saanud oma mulgi nime. Rahvajutu järgi olnud Halliste Mulgi talu peremees ümbruskonnas kõige jõukamaks meheks, ja kui hakati talusid päriseks ostma, olnud Mulgi peremees, keda Vanaks Mulgiks hüütud, esimene, kes endale talu päriseks ostnud. Teised peremehed kõnele- nud tihti isekeskis, et teeme ka nii nagu Vana Mulk tegi ja nii ostnud teisedki endale talud päriseks. Lõpuks tahtnud Vana Mulk endale veel paar talu juure osta ja läinud

siis Tartumaale talusid otsima. Kui talt olevat küsitud, et kus mees ta olevat, siis vastanud ta tartlastele: „Ma olen Mulgist.“ Hiljem läinud veel paljud Halliste peremehed Tartumaale endale talusid ostma ja Vana Mulgi järgi hakatud neid kõiki hüütama mulkideks, missugune nimetus on püsinud tänapäevani. (Tammsoo rahvaluule kogude andmeil).

Perekonnanimed anti 1825. a. ümber. Kuna nimede andjaks oli opman, siis andis see nimed oma äranägemise järgi, arvesse võttes nime saaja elukutset, omadusi jne. Et opman oli rahvasõbralik mees, siis said

hallistlased endale võrdlemisi mõistlikud nimed, ainult väike protsent nimedest on saksapäraseid.

Esimene rautatud vanker valmistati Öisu sepa poolt 1840. a. Esimesed nahkvaljad ja leid muretset metsavaht Zenter endale 1838. aastal. 1840. a. ilmus kambrile esimene klaasaken ja 1845. a. lõõridega ahi, kuigi korstnat veel peal ei olnud. Puhast rukkileiba tarvitas esimesena 1850. a. Urite Leiman. 1849. a. osteti Abjas esimene talu, kuna 1854. a. osteti palju talusid Pässastes ja Perakülas. Rimmu mölder Treffner võttis 1855. a. esimesena suure sae tarvitusele. Kaheksa aastat hiljem, s. o. 1863. a. ehitasid oma majadele korstnad peale Torimu Ilus ja Nahksepa Raekson, kes viis aastat hiljem ehitasid kumbki omale häärberi, s. o. teistest hoonetest lahus elumaja, kuna esimene häärber oli siiski juba 1864. a. ehitatud Kõrntse Ruubeli poolt. Põllupidamisele oli seni vähe tähelepanu pöördud ja alles Č. R. Jakobsoni ergutavate kõnede mõjul astus esimesena samme põllumajanduse parandamiseks Nahksepa Kissa, kes 1866. a. hakkas kasvatama ristikheina. Kuna harkadruga oli ristikheinamaad raske künda, siis tõi ta kolm aastat hiljem raudsaha. 1857. a. hakkas ilmuma „Pärnu Postimees“ ning selle

esimesiks lugejaiks olid Hallistes võõrmünder Jaak Rang ja kooliõpetaja Mart Laarmann, kelle ülesmärgitud ongi suur osa siin esitatud andmeist. Lamp, kuigi ilma klaasita, võeti tarvitusele 1865.—1867. a. ümber. Alles 1868. a. muretset esimese korraliku laualambi (klaasiga) Nahksepa Lepiku peremees, kes samuti võttis tarvitusele uuendusi kodu mugavamaks muutmiseks — muretset 1870. a. tallu pehme mööbli, seinapeegli ja tapetseeris tube. Aasta hiljem võeti samas talus tarvitusele moad, kahtlid ja kohv. Nahksepa Kissa, kes oli toonud uuendusi põllumajandusse, hakkas 1878. a. alates põlde torutama. Esimesena tarvitati rukkipiüülileiba Torimu ristseil 1851. a. Esimesena hakkas Torimu Ilus vilja peksma hobumasinaga 1890. a., kuna esimene viljapeksu aurugarnituur muretseti Soo-otsa Raeksoni poolt 1902. a. Vedruäkke ostis 1897. a. Kõre Rang ja hobusereha muretset 1901. a. Nahksepa Kissa. Kuninga Mossa ostis esimese heinaniidumasina 1905. a., seega alles 35 aastat tagasi.

Kuna siin esitatud andmed on pärit ühest kodumaa jõukaimast kihelkonnast, siis võib arvata, et mitmel pool mujal võeti üks või teine ese tarvitusele veelgi hiljem.

H. Lepamäe

Sõnavõtte ja soove Tartumaalt

V. ringi juures. Küsimusi ja hädasid on palju, millest selgub, et ei olegi tegu mingi organisatsiooniga või selle allringiga, vaid ühe isiku n.-ü. eraringiga. Nimelt olevat üks juhtida tahtvaid tegelasi sattunud orgide juhatustega vastollu ja seetõttu koondanud enda ümber huvirühma. Noortel jätkub aga huvi, aega ja vaba energiahulka, mida org-id lõpuni ei rakenda, ja nii tegutsetakse mõlemal pool. Häda on aga siis, kui eraringina soovitakse üritada mõnd avalikku ettevõtet. Siis org-id teevad takistusi ruumidega ja on arvata, et publikki neid ette-

võtteid ignoreerib. Tulu oleks aga vaja, sest senise tegevusega on tekkinud nii mõnigi kulu ja siginenud pisivõlgu. Ring harastaks nii mõndki ka omast vabast tahtest ja äranägemisest, kuid puudub oskus ja vajalised teadmised, nii et tuleb olla rippuv juhataja ainuarvamisest — nagu lõa otsas, vastasel korral ähvardatakse jätta kõik „siipaika“. Nii lepitaksegi olukorraga: „Eks me riidle ikka rohkem kui tegutseme, aga kahju on sedagi tehtut jätta ja laiali minna!“

S. seltsis ollakse väga äge. Neil on käsil

Nõmme tuletõrje-õpiringi töökoosolek. + õpiringi juhataja pr. S. Neumann.

rahvamaja ehitamine, mille asjaajamises ilmnenu nähtuste üle kurjustatakse. Kõigepealt olevat viibinud plaani läbivaatamine, sest vastav ametnik unustanud puhkusele sõites esilduse oma sahtlisse, kuhu asetäitjad ei olevat ligi pääsnud. Siis olevat jäänud plaan kinnitamata — kinoruum puuduvat. Miks pidavat olema kinoruum, kui nad seda oma majale ei soovivatki? Kõigest on lõpuks üle saadud, kuid nüüd viibivat vastus nende toetusepalvele. Edasi lugu noortega: seltsi juures olevat tegutsenud noored ja tegutsevat edasigi, eriti kiiduväärselt aitavat nad kaasa rahvamaja ehitamisel tegelikus töös, kuid nüüd ei saavat neid ametlikult registreerida seltsi noorriks seltsi vana põhikirja tõttu ja noorist olevat saanud ametlikult maanoored. Lühidalt — härra konsulent mingi ametiasutusse ja „klaarigu“, kõik need asjad ära: küsigu järele, kuidas on nende toetusepalvega, kas toetust saab või ei, ja kui nad muudavad oma põhikirja „ära“, kas nad siis saavad oma noored „kätte“ jne. — Ooeh!

K-s tundub asi olevat oma õiges minekus. Kurdetakse küll, et koha peal ei olevat muidu õiget auväärse peremehe mõistet kui koos kõvade „troppidega“, ja nii olevat kandunud noortesegi „klappimise“ vaimu, kuid hädaldamiseni koha peal ei küünita. Selts innustub seda enam kultuurset tegevust rõhutama. Omatavat mingid ruumid, kuid need olevat vaja ümber ehitada, milleks olevat nappus rahast. Aga kuulda saades, et püüdeks ärgu olgugi suur pidusaal, vaid otstarbekad vähemad ruumid, mida saab vajadusel kokku lasta üheks suuremaks, tundub asi olevat kaunis kättesaadav. Esitatakse nii mõnigi küsimus ruumide otstarbekuse ja klubilise tegevuse kohta. Lõpetatakse sellega, et „mõte on pandud liikuma, sellest haarama kinni“.

V.-K-s esitatakse ainult üks küsimus, kuid sellele ei ole midagi otsest vastata. Neil olevat koha peal üks selts ja nad püüdvat seltskonna elujõudu hoida just sellega, et mitte killuneda. Erialadeks olevat rakendatud ringid. Neil tegutsevat naisringi. Et

osa saada organiseeritud naiste hüvedest, instruktoreid, kursusi jms. soodustatult, soovitud nad astuda naisorg-ide keskkoon- dusesse, kuid sinna ringi ei võetavat; siis soovitud nad sinna astuda terve seltsiga — ka erisisuliselt ei võetavat. Ja nii nad esitavadki küsimuse: mida teha? Kõikjal juhtivalt poolt soovitatavat mitte killuneda, kõnesoleval loengulgi mainitud ühtlust ja koordineerimise vajadust, kuid tegelikkuses — kas neil tuleks killustuda ja asutada nais- selts?

— — — ?

P-s võetakse sõna väga elavalt ja esita- takse ka küllalt kaalukaid mõtteid. Neil ol- nud läinud aastal mingi haridus- või kasva- tuspäev, kus palju räägitud, rääkivat me nüüd kõnesolevalgi koosolekul. Kuid kas asi nihkub edasi? Kas on tulemusi läinudaa- stasel suurel rääkimisel? Kas ei oleks sood- sam korraldada näitlikke tegutsemisi, anda viimistletud tegevuskavu, kui rääkida, et teh- tagu nii ja tehtagu teisiti? Nii arvataksegi koha peal, et kas ei oleks otstarbekam luua ka täiskasvanute kasvatuses oma muster- seltsid ja eeskujulikud maanurgad, nagu seda on musterkoolid ja eeskujulikud ta- lundid.

Ja kõige üle olgu ka soodus kõlapind avalikkuses, et langeks mõni tunnustav ja julgustav sõna ajakirjanduseski või aval- dataks ühiselt tõsist hukkamõistu mõnele seltskondlikule pahele. Aga mitte nii, et kui algatatakse seltskondlikult midagi selletaol- list, siis ilmub igas lehes joonealuseid, et seda aktsiooni naeruvääristada. Või jälle, et suuremate ajalehtede veerud on avatud ühekülgselt ainult mõnele organisatsiooni eritüübile.

Ja kui on koos ajaga muutunud ühis- kondlik elu, siis tuleb selles kujutada uued kõlbelised ühiskonna liikmed, mille „stan- dardkujude“ eritlemine ja loomine oleks eeskätt kunstnikkonna ülesanne. Kui on selge seltskonnatöö suur rahvakasvatuse osatähtsus, siis peaks olema sellesse raken- datud ühiseks hoogtööks kõik avalikkust mõjutavad tegurid — juhid, mõtlevad pead, loovadvaimud, ajakirjandus jne. Nii!

K-l ollakse huvitatud lähemaist seletu- sist klubilise tegevuse üle. Ka ollakse hädas näidendite valikuga, kus tuleb puudus tõsi- semasisulisist ega leidu häid mõnusa- id nal- jamängegi. Viimastes ei püütavat menu saavutada enam üksi kahemõttelisusega, vaid pahatihti olevat ainult labane „ühe- mõttelisus“.

V-s samuti ollakse huvitatud klubilisest ja õpingilisest tegevusest. Soovitakse koha peal sellelaadilist kursust, sest eriti agar tegevus varematal aegadel, mis nüüd vähe- haaval olevat vaibunud, olnud just vastava lähikonnas olnud kursuse vili.

K-s näitab rahvamaja ilme ja kõnelused üksikute tegelastega, et seltside asju püü-

Mihkel Kask ja Mart Narva — Tapa Män- nikumäel — kivil, kus Mihkel Veske on M. Narva ämmalt kirjutanud rahvalaule: siin peeti ka Aleksandrikooli komitee koos- olekuid

takse korraldada võimalikult paremini ja ollakse teadlik kultuuri, ja eriti kodukul- tuuri, tähtsusest. Sellekohaselt ka sõnavõtt mõttel — mu kodu on mu kindlus.

T-l on püstitatud oma rahvamaja — on tehtud jõudu mööda järk-järgult, puhtal kujul ümbruskonna omal jõul. Võib ütelda, et asja eest on hoolitsetud. Maja on korras, ainult eesruumid vajavad ümber- ja välja- ehitamist. Viimaseks otstarbeks soovitakse toetust, tagasihoidlikult ca Kr. 300—400, seda rohkem nagu tunnustuseks senise töö

eest ja „moraalseks“ tõukeks kõrgemalt poolt. Muuga saadavat jällegi ise kõigiti hakkama. Jah, ka väliskülastaja ei saa selles asjas muud soovida!

Selts viljeleb ümbruses ka võrdlemisi hea tasemega näitekunsti, kuid seda nii „omapead“ või kopeerides „Vanemuise“ lavastusi. Teadlikkuse tõstmiseks soovitakse näitekunsti-kursust. Selle saab!

O-l ollakse huvitatud õpingidest, kuid juhtivad tegelased ütlevad avameelselt, et sellases tegevuses nad ei ole pädevad, ja soovivad vastavat lühiajalist kursust.

P-l ei võeta mitte enam sõna, pigem peetakse kaasloeng. Kurdetakse populaar-teadusliku kirjanduse puudulikkuse ja vähesuse üle, siis veel nende osakondade nappi valikut lähikonna avalikes raamatukogudes.

Teise peatüki moodustab sõnavõtt rahvaliku endaarendamise ajakirja puudumisest, nagu seda näit on „Looming“ ilukirjanduse alal. Lähemal arutlusel tundub, et soovijal ei ole selge, misulatuseline sellane ajakiri peaks olema või kuidas see oleks saavutatav, kui ta peaks olema nagu „Arenge“, „Akadeemia“, „Tänapäev“, „Nädal Pildis“ jms. kokku ja koosnema just neist artikleist, mis viimaseis sõnavõtjat olevat huvitanud.

Kolmandaks terve lõik kohapealse õpingilise töö kohta — teemadest, keskustelust ja vaheldusest. Ja lõpuks mõistaandmist kohapealsest ebatervest seltskondlikust õhkkonnast seoses nende kauase õpingiga ja maanoorteringiga.

V-s palutakse lähemalt selgitada, kuidas muuta pidude seltskondlik osa väärtuslikumaks, nii et ka see oleks mõjuvamalt üheks vabaharidustöö vahendiks. Veel on kurtmisi noorte saamatusest ja esinemisjulguse puudumisest. Ka puudutatakse kohapealsete harrastusringide ja maanoorteringi vahet. Soovitakse, et nad vastastikku ei kataks ega killustaks teineteist, ja tegelikkus ongi siin saavutanud juba tasakaalu ning mõlema ringi juhtidel on head vastastikuse arusaamise tahet.

R-s ollakse huvitatud klubilisest tegevusest ja õpingidest. Tuldagu tuleval sügisel mõneks ajaks kohale, et juhtida klubiruu-

mide ja klubilise tegevuse sisseseadmist ja algatada töö õpingiga. Selge jutt!

K-s ollakse huvitatud kaasabist kohapealseile loenguile ja toetuse saamise võimalusest ekskursioonide korraldamiseks, kuna selts on sageli korraldanud ekskursioone, mis on annud häid tulemusi. „Ekskursioonide korraldamine on aga mitmeti raske, kas või näit, ei millegagi seletatav juhuveomaks omnibustele. Veel soovitakse nõu pidada eeskavade mitmekesistamise, senise näidendite ainuvalitsuse kõrval.

Tapa haridustegelasi.

U-s üldkoosolekul sõnavõtte ei ole, kuid agaramaid tegelasi jääb kohale pärast päevakorra lõppu, et arutada pisiküsimusi. Ja nüüd pääseb lahti otse põrgu. Kuidas saavutada org-ide töö koordineerimist? Kas ja kuidas organiseerida org-idevahelisi koore ja truppe? Soovitakse tegevusharude normaalkodukordi, mis samas võetakse sõelumisele punktide viisi. Kuidas elustada pidude tantsuosa? Rida küsimusi õpingiliselt alalt. Rohkesti nõutakse mitmesuguseid kavu ja juhend-brošüüre. Nii kuni hili-sete öötundideni.

Ei sääraseid kohti peaks palju vastu, kuid rõõm on näha, kui nii innukalt ollakse asja juures.

Et see oli Tartumaa ringreisil viimne peatumiskoht, siis võis vesta kuni kähisevast häälest veel aru saadi. Lõpp — kuristamine, kaelakompress ja magamaheit, kuni tuli sõita hommikuse omnibusega.

Mitmesugust

Teadaanne.

Teatan, et E. Haridusliidu asemike kogu koosolek peetakse esmaspäeval, 1. juulil s. a. kell 15.00 Tallinnas, Kodumajanduse Instituudi ruumes, Hariduse tän. 8 liikmesorganisatsioonidele kättesaadetud päevakorraga.

E. Haridusliidu juhatus.

Üks eeskujulik raamatukogu.

Käesolevas mais pühitses Tamsalu Rahvaraamatukogu Selts oma 10. tegevusaastapäeva sisuka aktusega. Kuna kogu aeg on olnud seltsi esimeheks õpetaja P. Kaik ja kogu juhatajaks pr. Fr. Merits, siis võiksime rääkida kolmekordsest juubelist, nagu seda tähendati ka aktusel. Aktusekõnedega esinesid Elmar Oja Eesti Haridusliidust teemal „Raamatukogud ja seltside osa selles“ ja H. Rajasaare Riikliku Propaganda Talitusest, rääkides ilukirjanduse osatähtsusest. Avasõna ütles P. Kaik, andes lühiülevaate seltsi ja raamatukogu tegevusest kogu kümne aasta kestel, ja aktuse lõpetas koolijuhataja H. Tobre, avaldades tänu väliskõnelejaile ja aktusest osavõtjatele, keda nii rohkesti oli kokku tulnud.

Hästi aitasid aktuse sisustamisele kaasa ka muud ettekanded (mees- ja naiskvartetid).

Õhtul oli korraldatud pidu, kus kanti ette mäidend A. Ahermaa lavastusel. Sissetulek oli määratud raamatukogule.

*

Tamsalu raamatukogu, mis pidas hiljuti oma 10. sünnipäeva, on ära teeninud täielise lugupidamise oma senise eeskujuliku tegevusega rahvahariduse tõstmisel. Kõik ümbruskonna haridushuvilised on koondunud kogu ümber ja moodustavad püsiva ja teadliku lugejaskonna. Suure huviga jälgiti aktusest osavõtjate poolt aktusesaali välja pandud diagramme, mis andsid asjaliku ja huvitava ülevaate selle mitte väga eaka raamatukogu sisukast tegevusest.

Raamatukogu pidupäeva puhul anname sõna ka seltsi esimehele P. Kaik'ile ja kogu juhatajale pr. F. Meritsale, kes mõlemad pidevalt kogu kümne aasta jooksul on hoolitsenud raamatukogu eest.

Tamsalu Rahvaraamatukogu Seltsi esimees õpetaja Peeter Kaik:

Juba esimesel tegevusaastal tõusis seltsi liikmete arv 50-ni. Peale pidude korraldas selts kahel esimesel aastal eriti rohkesti ka kirjandusõhtuid, samuti töötas siis seltsi juures ka oma laulukoor. ÜENÜ Tamsalu osakonna asutamisel läksid mõlemad üritused viimasele täieliselt üle. Raamatuaastal korraldasime ka suure raamatunäituse, millele tugevasti kaasa löi Türi paberivabrik. Ka korraldas raamatukoguselts RA puhul esimese kirjandusliku kohtu ainel: Ed. Vilde „Külmale maale“. Selts on ka parema arusaamisega püüdnud kaasa aidata kõigile kultuurilisile ühisüritustele, nagu esimese Tamsalu hariduspäeva korraldamisele, raamatunädala aktustele jne.

Kuigi meil on palju seltskondlikke organisatsioone, ei tunne me laialt tuntud haigust — seltside omavahelist kisklemist ja hõõrumist. Nii on ka raamatukoguseltsi vahekord teiste seltsidega kogu kümne aasta jooksul olnud hea. Iga organisatsioon Tamsalus taotleb ainult neid eesmärke, mis tema seltsi ülesandeis on esikohal, ega püüa teiste seltside pealesandeid üle võtta. Niisugust asja, nagu vastutöötamine mõne seltsi ettevõttele, meil ei tunta, vaid kõik püüavad teistele võimalust mööda kaasa aidata. Eriolist mainimist selle poolest nõuaksid ühing „Tamsalu Rahvamaja“ ja ÜENÜ Tamsalu osakond.

Praegune seltsi juhatus koosneb järgmisist tegelasist: esimees Peeter Kaik (10 a.), abiesimees Johannes Holdre (10. a.) laekur Rudolf Põld (5 a.), sekretär Elmar Tamjärv ja abi Herbert Tubro.

Kõik juhtuse liikmed on olnud energiliselt ametis summade muretsemisega raamatu-

kogule. Vald pole üldse aidanud meil kanda raamatukogu majanduslikke kulusid ja üldse moodustavad riigi kui ka valla toetussummad õige väikese murdosa meie raamatukogu kuludest. Suurimad sissetulekud moodustuvad pidudest ja liikmemaksudest saadud summad. Liikmemaks on 1 kroon aastas isikult, kuid keegi pole kurtnud, et liikmemaksu suurus takistab kogu kasutamist.

Raamatukogu juhataja õpetaja pr. F. Merits:

Raamatukogu tegevust on takistanud rahapuudus ja vastavate ruumide puudumine. Kõige suuremat sissetulekut on annud peod, kuid neid saab selts korraldada aastas ainult ühe ja heal juhtumil ka kaks. Seltse on palju ja igauks tahab ju pidu saada. Ja kuna rahvamaja ühing on koormatud võlgadega, siis tulevad loomulikult peod esijoonel suunata sinna. Siis: rahvamajas ei ole vastavaid ruume raamatukogule, mispärast kogu asub alevikust väljaspool kaugemal kui kilomeeter. Ka see annab raamatukogu tegevuses end tunda.

Võib ütelda, et seltsi juhatus on olnud päris energiline summade eest hoolitsemisel. Siin kümne aasta jooksul äratartutatud summad saamise järele: vallavalitsuse toetus 226 kr., riigi toetus 112 kr., pidudest 824 kr., liikmemaksudest 560 kr., ja annetustest (tarvitajate ühing ja eraisikud) 287 krooni. Need andmed räägivad pärist selget keelt selle tõenduseks, et raamatukogud asugu seltside juures.

Kogu juhatamise eest ma tasu saanud ei ole. Oleme asja nii korraldanud, et kogu juhataja ülesanded oleme jaganud mitme vahel, kuna vastutus kogu tegevuse eest lasub minul. Kuid see vastutuski on rohkem moe pärast, sest meie nelja vahel, kes me kõik ühiselt tarvilise töö ära teeme, ei ole kogu asjus olnud mingit arusaamatust.

Lugemine on seltsi liikmeile tasuta, aga võõrastel tuleb tasuda 2% raamatu hinnast (seda keerulist moodust ei ole seni keegi kasutanud, vaid kõik astuvad kohe liikmeks).

Olen püüdnud raamatukogu tegevust ka lugejaile selgitada vastavate diagrammide näol. Ja diagrammide valmistamine on läinud lihtsalt. Kuna algkooli lõppklassides tuleb lasta lastel ka diagrammide valmistamisega tutvuda, siis olen lihtsalt ära kasutanud raamatukogu tegevuse aruande andmed ja lasknud lastel valmistada vastavad diagrammid. Sellaste elavate andmete kasutamine on ka lastele palju tulusam kui kuivad ja võõrad andmed matemaatika- raamatust.

E. O.

Õpiringide teatmeid.

Talvine tegevusperiood õpiringides on lõppenud. Kuigi see tegevusaasta meeleolusid varjavate sõjasündmuste taustal, pakase talve tõttu jne. oli välisoludelt mitmeti ebasobiv, jätkati enamuses õpiringidest inukamalt enesearendamistööd. Lähemad kokkuvõtted tööst selguvad siis, kui on saabunud ja läbitöötatud kõik õpiringide tegevusaruanded.

Üleriigilise Õpiringide Nõukogu otsuse kohaselt on palutud kõigil õpiringidel tegevusaruanded ühtlase vormi kohaselt esitada keskusele kas vahetult või oma eri keskorganisatsiooni kaudu, kuhu õpiring kuulub. Kuigi aruandeid on saabunud juba arvukalt, on veel saamatagi aruandeid rohkesti, mida palutakse keskusse saata võimalikult veel lähemal päevil, et ülevaade saaks täielikum ja seega kasulikum edaspidiseks tööks.

17. apr. s. a. peetud Üler. Õpir.-Nõukogu üldkoosolekul tehti ülevaade keskuse senise töökava teostamisest, mis on olulises osas täidetud.

Otsustati õpiringide tööpremeerimine 1939/40. t.-aasta kohta teostada Üler. Õpiringide Keskuse nimel, kusjuures võetakse arvesse eeskätt tööpremeerimiseks ülesantud õpingid, kuid ka kõiki teisi õpinge, millised on korralikult keskusele esitanud oma tegevusaasta aruanded. Tööpremeerimise komisjon valiti järgmises koosseisus: A. Leinjärv (H. M. N. ja Vabah. Osak.), Karl Laane (E. Haridusliit), R. Paglant (Ülem. Maanoorte Ühendus), Aug. Meikop (ÜE

NÜ), E. Samarüütel (E. Maanaiste Keskselts), J. Kasak (NMKÜ Liit).

III üleriigilised õpiringidepäevad on otsustatud koraldada seekord jälle sügisel, kuna varem see ei osutunud võimalikuks, ja nimelt Tartus 14., 15. ja 16. sept. s. a.

Päevade lähem kava valmib lähemal ajal ja see tehakse õpiringidele ja asjahuvilistele org-idele eraldi teatavaks. On soovitav, et õpiringide tegelased üle maa neist päevist suurearvuliselt osa võtaksid. Keskus palub kõiki õpinge peatselt teatada oma osavõtu võimalusest, samuti, kas õpiringil võimalduks päevade puhul koosviibimiste osas esineda mõningate lisaettekannetega.

Üleriigiliste õpiringipäevade ajaks loodetakse välja anda ka kavatsuselolev õpiringide aine põhiraamat — „Eesti muistne rahvakultuur“ — mille koostamise on endale võtnud prof. H. Moora. Vastavalt aine põhiraamatule ilmub tööjuhend aine käsitlemiseks õpiringides. Teisi juhendkavu ja seniste täiendatud uusi trükke ilmub võimaluste ja vajaduste kohaselt. Kunstiaasta puhul peetakse muide soovitavaks, et õpiringides järgmisel tegevusaastal võetaks käsitlemisele ka kunstiküsimusi.

Üler. Öpir. Nõukogu juhatausest lahkunud Ev. Venderi ja E. Nugise asemele valiti uuteks juhatause liikmeteks Karl Laane ja R. Paglant ning E. Haridusliidu juhatause esindajana peasekretäri k. t. Paul Vahi. Juhatause täiendaval ametite jaotusel valiti abiesimeesteks pr. E. Samarüütel ja P. Vahi ja sekretäriks K. Laane.

Õpiringide Nõukokku otsustati kutsuda senistele lisaks ka Koduse Kasvatuse Instituudi esindaja.

Alanud suvisel perioodil on soovitav, et õpiringides ei katkeks täiesti omavaheline töökontakt, mis võiks leida hinnatavat avaldust mitmesuguste tegelike tööde, katsete, võistluste, sportimise, mängude, õppe- ja huvimatkade jne. näol. Paljud õpingid oma aruandis märgivadki sellekohaseid kavatsusi.

Avaldades tänu kõigile õpiringidele nende ennastarendava tegevuse eest talvisel tööperioodil soovib Üleriigiline õpiringide Keskus kosutavat suvevaheega, et sügisel jätkata tegevust uue värskuse, vaimse huvi ja innuga.

Andmeid Vabaharidustööst Pärnumaal.

Lõuna-Pärnumaa hariduspäeval 1. mail s. a. Pärnumaa koolivalitsuse juhataja A. Lusik andis ülevaate Pärnumaa vabaharidustöö avaldustest ja saavutustest, esitades järgmisi andmeid.

Rahvamaju võrgus on Pärnumaal 63, nii et iga 1000 elaniku kohta tuleb rahvamaja. Terve rida seltsimaju on aga väljaspool rahvamajade võrku. Uusi, korralikuid, rahvamaju on vähe, suurel määral täidavad rahvamajade ülesandeid koolimajad.

Vabaharidustöö sisulistes avaldustes seisavad esiplaanil kursused. (Kõigi kursuste kohta kahjuks ei ole maavalitsusel andmeid.) Maavalitsuse andmeil on 1939. a. Pärnumaal korraldatud 96 mitmesugust kursust 2510 osavõtjaga.

Kursustest on esikohal toiduainete, jookide, mahlade jne. valmistamise kursused — 36, 868 osav., teisel kohal — tantsukursused — 29, 710 osav., edasi mitmes. käsitöökursused — 21, 449 osav. jne. Üldhariduslikke ja vabaharidustöö kursuste osa, võrreldes praktiliste aladega, on Pärnumaal üsna väike.

Raamatukogude tegevus on arenenud üldiselt normaalselt.

Pidude taseme kontrollimiseks on teostatud Pärnumaal nende kultuurlist valvet. Selleks on maakond jagatud 70 ringkonnaks, mis peagu ühtuvad kooliringkonnadega. Valve teostajaks ja nende asemikeks on eranditult õpetajad. Valve tulemused kantakse vastavasse kausi, mis saadetakse aasta lõpul maavalitsusse. 1939. a. kohta on saadud valve tulemuste kohta andmeid 796 avalikust esinemisest ehk 70%. Neil ettekandel on olnud osavõtjaid ümarguselt 140.000. Korraldajaks on olnud

653 juhul organisatsioonid, 143 juhul — koolid.

95% kontrollitud avalikest ettekandeõh- tuist on olnud alkoholita, 5% — alkoholiga. Valve teostajad on hinnanud ettekandeid heaks 61%, rahuldavaks — 36% ja nõrgaks — 3%. 63% ettekandeõh- tuist on olnud näidenditega, 37% — näidendita.

Seltside tegevusest üldse lõviosa kuulub pidude korraldamisele. Andmeil on Pärnu- maal 1939. aastal peetud üldse 1120 pidu, milledest osavõtjate arvu arvestades oleks iga maakonna kodanik käinud pidul $2\frac{1}{2}$ korda. Meelehämi tekitanud lõbustusmaks on Pärnumaal vähendatud kuni 5%-ni. Lõ- bustusmaksust laekub vaevalt niipalju kui läheb vastava arveametniku palgaks.

Pidudel on mängitud aasta jooksul kokku 293 näidendit, kusjuures 138 näidendit on etendatud ainult üks kord. Suurt osa näi- dendeist hinnatakse sisult vähepakkuvaks. Kõige rohkem (23 korral) on mängitud „Kapral Pensioni“ lugusid, „Kosjatalus“ — 13, „Ema linnasõit“ — 10, „Justiina“ — 10 korda jne.

Konsulendi aastatöö lektorina.

E. Haridusliidu hariduskonsulent Karl Laane on 1939/40. t.-a-l oma välistege- vuses seltside konsulteerimisringreisidel ja muudel juhtudel esinenud 68 korral kokku 101 loengu ja kõnega. Neist on olnud ava- likke esinemisjuhtumeid 56 ja kohalike tege- laste nõupidamiskoosolekuid 12. Kokku on olnud kuulajaid 6255, kusjuures keskm- ine osavõtt üldloenguist on 108, nõupida- miskoosolekuist — 16.

Peetud loenguist on olnud maal 91 ja linnades 10. Maakonniti on olnud esinemisi järgmiselt: Virumaal — 32, Saare- maal — 22, Harjumaal ühes Tallinna ja Nõmme linnadega — 19, Viljandi- maal, ühes Viljandi ja Mustla linnadega — 20, Järvamaal — 4, välismaal (Soomes ja Lätis) — 4.

Loengute teemadest oli:

1) vabahariduse osa ja aval- dusvorme käsitlevaid — 44: Milleks kohustab meid tänapäev — 18, Rahvahari-

duse ülesanded — 9, Vabaharidustöö osa tänapäevases kultuurielus — 3, Vabahari- dustöö süvendamise ja org-ide koostöö või- malusi — 9, Tänapäev ja vabaharidustöö — 1, Seltskondliku tegevuse osa tänapäeva- ses kultuurielus — 1, Vabahariduse päeva- küsimusi — 3;

2) õpiringidest ja noorsoo- tööst — 9: Õpiringide korraldamise põhi- alused — 5, Karskusküsimuste õpiring, Õpiringide uue tegevushooaja algul, Järel- kooliealiste noorte organiseerimisest, Noor- te enesearendus ja isetegevus väljaspool kooli;

3) üldloengud valguspilti- dega — 36: Huvitavat kodus ja võõrsil — 20, Kodumaa kõneleb — 11, Matkamul- jeid Soomest — 3, Tagasivaade Eesti kul- tuuri arengule, Ülevaade kodumaa ajaloost;

4) Mitmesuguseid teemasid — 12:

a) Vabahariduslikke: Soome ja Eesti õpiringide vaheline koostöö — 2. Ülevaade Eesti vabaharidustöö arengust ja õpiringide korraldusest, Pidude kultuur ja selle osa rahva elus, Tänapäev ja raamat.

b) Muud teemasid: Vaba Eesti tuleviku nimel, Jõulud — valguse- ja rahupühad, Iseseisvusaegse generatsiooni ülesanded tänapäeval, Hõimupäeva mõtteid, Võidu- püha, Milleks austame emasid?, Väliseest- lased ja eesti rahvuskultuur.

Esinemisteks ühes läbirääkimistega on kulunud kokku 105 tundi, nii et loengute keskmine kestvus on 1 tund.

Ringreiside puhul teg.-aasta jooksul on konsulent sõitnud kokku 4506 kilomeetrit; sellest raudteel 3090 km, omnibuse ja auto- ga 794 km, hobusega 198 km, jalgsi 32 km, muude vahenditega 392 km.

Jägala „Omakodu“ sai lipu.

26. mail pühitses oma 10. aastapäeva Jä- galas kultuuriselts „Omakodu“. Ühtlasi toi- mus aastapäeva aktusel ka seltsi uue lipu õnnistamine ja üleandmine. Lipu õnnista- mist toimetas Jõelähtme õp. E. Peter- soo.

Sellele järgnevalt avas aktuse seltsi esimees N. Ülemaantee.

Aktusekõne pidas E. Haridusliidu peasekretäri k. t. P. Vahi, kes andis ka lipu üle seltsi esimehele. Samuti tõi ta tervitusi seltsile E. Haridusliidu poolt, kinnitades selle märgiks ka lipuvardasse hõbenaela.

Mälestusnaela kinnitas ka Jägala tehaste juhatuse poolt vabriku juhataja. Järgnes hulgaliselt tervitusi naaberorganisatsioonide poolt.

Õhtul toimus seltsimajas päevakohane pidu.

Varja „Koit“ 20-aastane.

9. juunil pühitses Varja Noorsookasvatusselts „Koit“ oma 20. aastapäeva. Pidulik aktus, millest osa võttis ligi 300 inimest, algas jumalateenistusega, mille pidas Lügånuse õpetaja M. Ots. Aktuse avasõnad lausus seltsi abiesimees J. Viikmaa ja asjaliku ülevaate seltsi tegevusest andis esimees R. Olt. Aktuse kõnega esines E. Haridusliidu peasekretär P. Vahi, käsitledes vabaharidusliku tegevuse suurt osatähtsust kogu meie kultuurilises tegevuses.

Tervituste osas kõneles kõigepealt seltsi asutaja liige J. Piirimaa ja ümbruskonna organisatsioonide esindajad.

Kirjalikult oli tervitanud ka Haridusministeeriumi Noorsoo ja Vabahariduse osakond.

Aktust kaunistasid seltsi laulu- ja puhkpillikoori ettekanded.

Õhtul rahvamajas korraldatud peol kanti ette E. Vilde „Pisuhänd“. Ettekandega võis kõigiti rahule jääda.

„Tuli tuha all.“

Mait Metsanurga romaan 470 lhk., Noor-Eesti Kirjastus, hind kr. 5.75.

See M. Metsanurga juubeliaasta romaan on saanud Presidendi auhinna, seega juba teine teos M. M. toodangust mis niisuguse väljatöötuse pooliseks saanud. Esimene teatavasti oli ajalooline romaan „Ümera jõel“ ja huvitaval kombel on kõnesõlevgi romaan ajalooaineline.

Romaanis kujutatakse suuri nälja-aastaid 1695—97, mille käsituspaigaks on valitud

Laeva, Kärevere ja Kärkna ümbruskond Tartumaalt. Kõne alla tuleb veel Tartu ja Riia linn tegevuspaigana, kuid mitte lähemale kirjeldamisele. Sellevastu valgustatakse üksikasjaliselt kogu teose kestel aga mõisa, taluelanikke, pobuleid ja sulaseid; teiselt poolt ka üksikuid ametikandjaid — kubjast, hirsnikku, kui ka keskvoimu esindajaid.

Kokku annab see kõik küllalt ränga pildi „vanast kuldsest rootsiajast“, mis oludelt ei ole kuigi „kuld“. Ainult üks iseloomustavalt rõõmustav joon läbib selle — keskvalitsuse võimuteostus püüdis olla õiglane talupoja suhtes, kui temani jõuti. Ja eks õiglusetunne ole see suurim „kuld“, mida eestlane on ikka hinnanud, äraelamises ta ei ole olnud kunagi ei tea kui nõudlik.

Nii langeb siis teoses peamine rõhk just sotsiaalse külje ja elutingimuste kujutamisele, mitte toleaegetele küla- ja loodusepiltidele. Ja eks ühiskonnaelu vaatlemine teatud ajastuil olegi Metsanurka peamiselt paelunud. Ta kangelasedki on nagu antud olude igapäevainimesed oma kõhklemistega, vaevlemistega, ebaõnnestumistega ja vastuvooludega, olgu see Kristjan Raudma, Mägist Vello või praegusel juhul Piiri Tõnu.

Peab ütleva, et on sümpaatne ja üllatavgi leida romaani nii tagasihoidliku armastusintriiigiga. Kui varem as toodangus Metsanurk on annud meile suurepärase Verihurma Alma, siis siin annab ta mõne vähese laastuga taoliselt mehise Kubja Mareti.

Välisest küljest olgu märgitud, et romaan „murrab sisse“ juba alguses, jutustuslaad on voogav ja tublisti arenenud mah-laka ühtlusviisi suunas ning rahvakeele piltlikkuses, missugust voorust seni on omistatud peamiselt A. Mälgule. Aine käsitus on läbimõeldult tasakaalus ja ainekohaselt kaine, nagu see on kohane igapäevale, mis lõpuks saabki ajalooks, kuigi ta ülesanne pole mud kui hoida tuld tuha all, nagu sõ-nab Vanaätt.

Jäeb soovida, et lisaks füüsilisele tuha-all-hoidumisele kujutataks ka vaimsetele tuha all hoidmist meie ajaloos.

H. Lpm.

A/s „ROTERMANNI TEHASED“

END. CHR. ROTERMANN, ASUTATUD 1829. A.

TERAVILJAVESKID
SUUR-PAGARTÖÖSTUS
EHITUSRAUA-OSAKOND
AUTO-OSAKOND

JUHATUS: TALLINNAS

OSAKONNAD: TARTUS, VILJANDIS, NARVAS, PÄRNUS.

Kindlustage

EKA'S

oma elu ja varandus!

Perenaised!

Tarvitades

LODIX

kingakreemi

SIDOL

metalli- ja aknapuhas-
tusvahendit

SIGELLA

poonimisvaha

SIRAX

küürimispulbrit

hoiate kokku aega

A.-S. SYDOL COMPANY,

Tallinn, Tööstuse 49, Telef. 441-00